

armika

①

chráněná krajinná oblast



SLAVKOVSKÝ LES



ARNIKA

č.1*leden 1982

POŠTOLKY OBECNÉ VE MĚSTĚ
Ing. Stanislav Wieser

3

SLAVKOVSKÝ LES V ROCE 1655
Zdeněk Buchtele

6

NAPRSTNÍK ČERVENÝ
chráněné rostliny CHKO

9

SNĚHOVÁ POLE
SLAVKOVSKÉHO LESA
Jan Harvánek

10

představujeme TOPONOMASTIKU
Miloš Zárybnický

15

SLAVKOVSKÝ LES
Dr. Ivan Honl

16

VYSOČANSKÝ STATEK
Zdeněk Buchtele

18

METODICKÝ LIST STRÁŽCE
Svatopluk Schlossar

20

Pověsti SLAVKOVSKÉHO LESA
PhDr. Stanislav Burachovič

22

NÁVŠTĚVOU U KRÁLE
SMRKŮ

24

Jan Harvánek

VÝZNAM OBNOVY LESNÍCH
POROSTŮ V IMISNÍCH
ÚZEMÍCH

27

Ing. Irena Bukovanská

LAZUROVÁ HORA
PhDr. Jan Kumpera, CSc

30

PLÁNY PRÁCE ZO ČSOP

31

DÍLO NA POTOCE STOKA
Miloš Zárybnický

33

PROČ ZMIZELI TETŘEVI
NA KLADSKÉ

35


Václav Brenner
o nejstarších TEPELSKÝCH
LISTINÁCH
PhDr. Vladimír Mašát

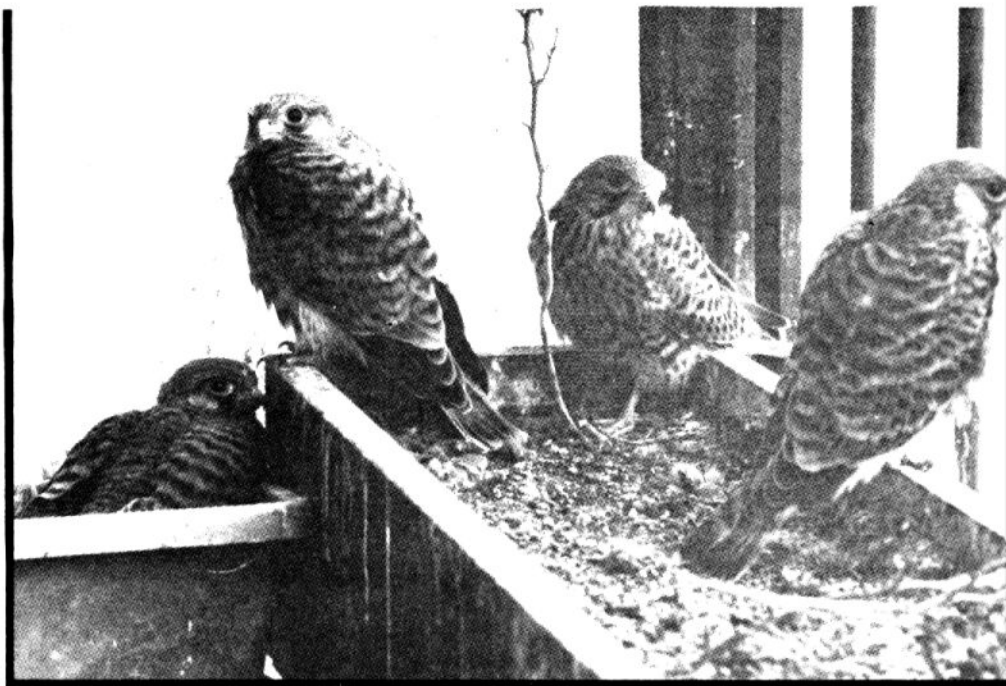
39

Řídí redakční rada ve složení: RNDr. JAROSLAV BO-
ČEK, PhDr. STANISLAV BURACHOVIČ, JARMILA
HŮRKOVÁ, PhDr. VLADIMÍR MAŠÁT, VLADIMÍR
KAJLÍK, ing. JOSEF KRÁLOVEC, CSc, EVA RYBOVÁ
Odpovědný vedoucí a grafická úprava: JAN HARVÁNEK

adresa redakce:
SPRÁVA CHKO SLAVKOVSKÝ LES, U SOKOLOVA 15
353 01 MARIÁNSKÉ LÁZNĚ

ARNIKA - INFORMAČNÍ A METODICKÝ LIST-
JAKO NEPRAVIDELNÍK VYDÁVÁ SPRÁVA CHKO
SLAVKOVSKÝ LES (KSSPPOP PLZEŇ) PRO AKTIV
DOBROVOLNÝCH SPOLUPRACOVNÍKŮ ■ NEPRO-
DEJNÁ TISKOVINA URČENÁ POUZE PRO VNITŘ-
NÍ POTŘEBU ■ TISK POVOLEN OK ONV CHEB
(T-18-75 PE) ■ NÁKLAD 600 KUSŮ ■ TISK SLUŽBY
KARLOVY VARY / OBÁLKA TISKÁRNY SNP MARTIN

FOTOGRAFIE NA PŘEDNÍ STRANĚ
● ROZKVETLÝ LAKUŠNÍK VODNÍ 
NA PODHORNÍ NÁDRŽI foto Harvánek
● ZADNÍ STRANA - PÁŘENÍ ROPUCHY
OBECNÉ foto Baroch



FOTOGRAFIE A TEXT: ING. STANISLAV WIESER

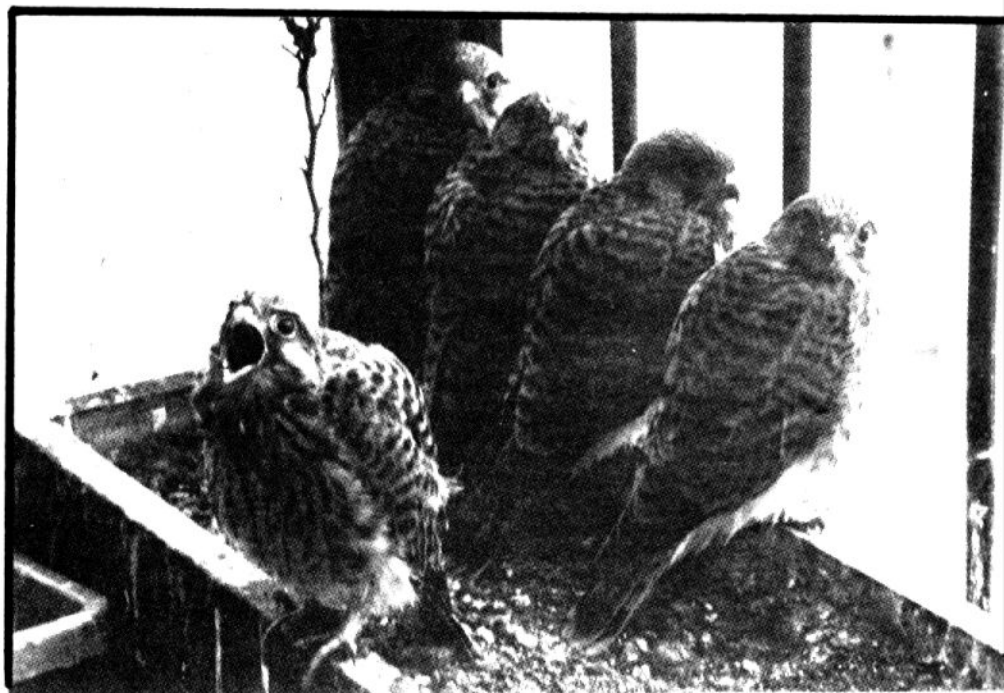
POŠTOLKY OBECNÉ VE MĚSTĚ

Poštołka obecná (*Falco tinnunculus tinnunculus* L.) patří k nejrozšířenějším dravým ptákům a je nejpočetnějším ze sokolovitých dravců. Je rozšířena od rovin do předhoří a obývá široký areál, sahající ze severní Skandinávie přes střed Evropy do severozápadní Afriky a odtud na Střední Východ až po Amur.



Mláďata poštolky obecné ve stáří pěti týdnů na místě vyhnízdění.

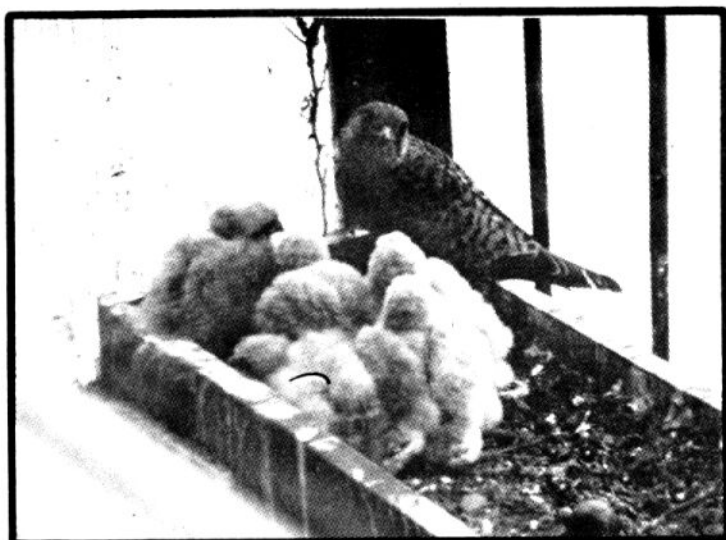
3



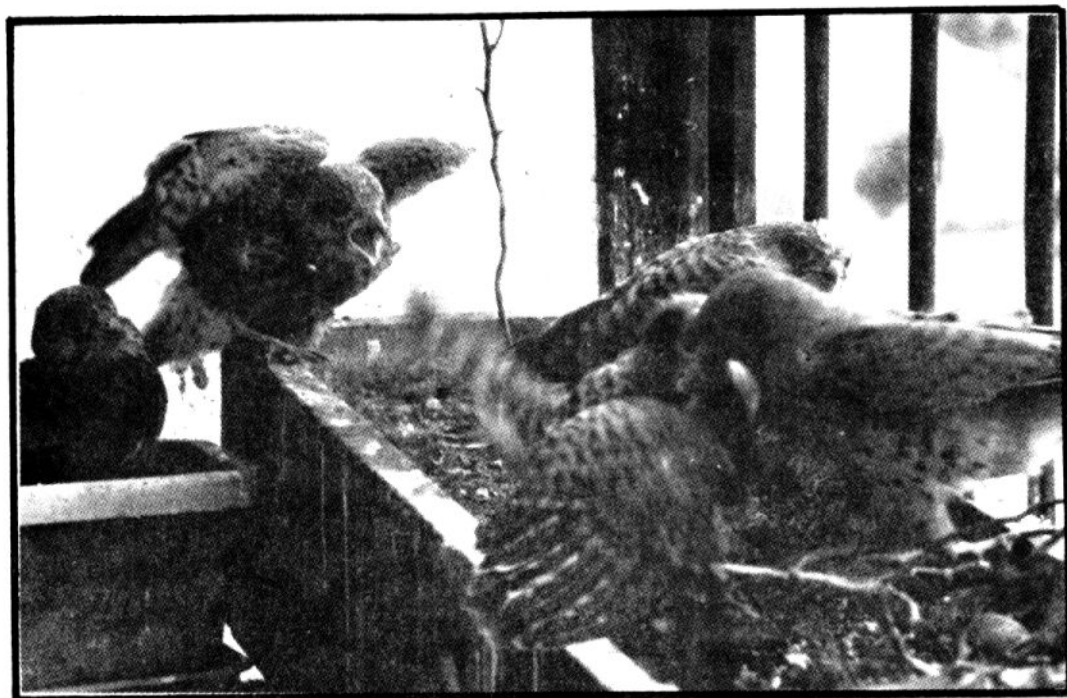
Jistě není vzácný pohled na poštolku, třepotající se ve vzduchu při vyhlížení kořisti, kterou loví jen na zemi. Vzhledem k bezvýznamnému ohrožení chovů pernaté zvěře poštolkou obecnou a pro malou atraktivnost myslivecké trofeje z její vycpaniny, není nutné obávat se u tohoto druhu vyhynutí. Změna biotopů v současné vývoji kultivace krajín neohrožuje existenci poštolek. Podle publikovaných pozorování se dá říci, že poštolky patří mezi živočichy dobře se přizpůsobující nejen lidským vlivům na životní prostředí, ale i přítomností lidí ve svém lovišti a hnízdišti.

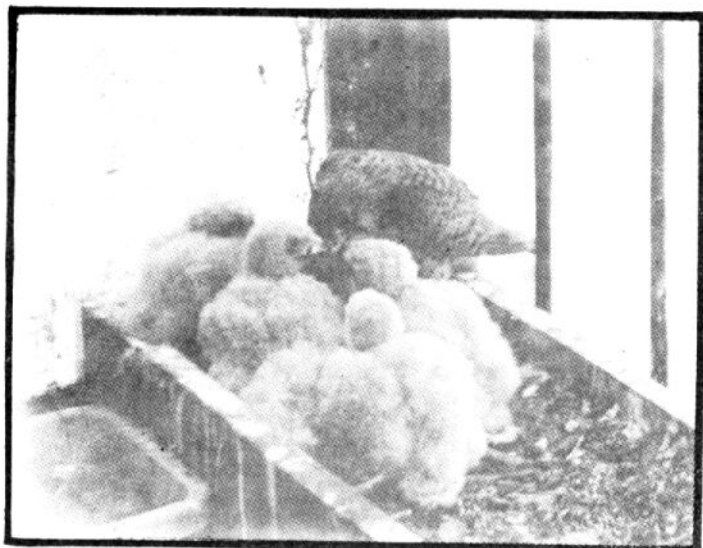
Na podporu tohoto tvrzení uvádím případ úspěšného vyvedení pěti mládat z hnízda na sídlišti ve Staré Roli na severozápadním okraji Karlových Varů, tedy v krajině hustě osídlené a průmyslové.

V desátém poschodí patnáctipodlažního věžového domu byl na balkoně kvě-



tinový truhlík, do kterého snesla poštolka obecná v polovině dubna celkem šest vajec. V suché hlině truhlíku vyhloubila pro vejce sotva znatelný důlek a seděla na vejcích čtyři týdny. Vylíhlo se pět mládat, která krmila samice společně se samcem. S kořistí přilétali ptáci k mládatům zpočátku pochopitelně jen tehdy, když nikdo nebyl na balkoně, ale přítomnost lidí za oknem je neodrazovala, pokud byla zácóna obvyklým způsobem zatažena. Postupně si poštolky zvykly na přítom-

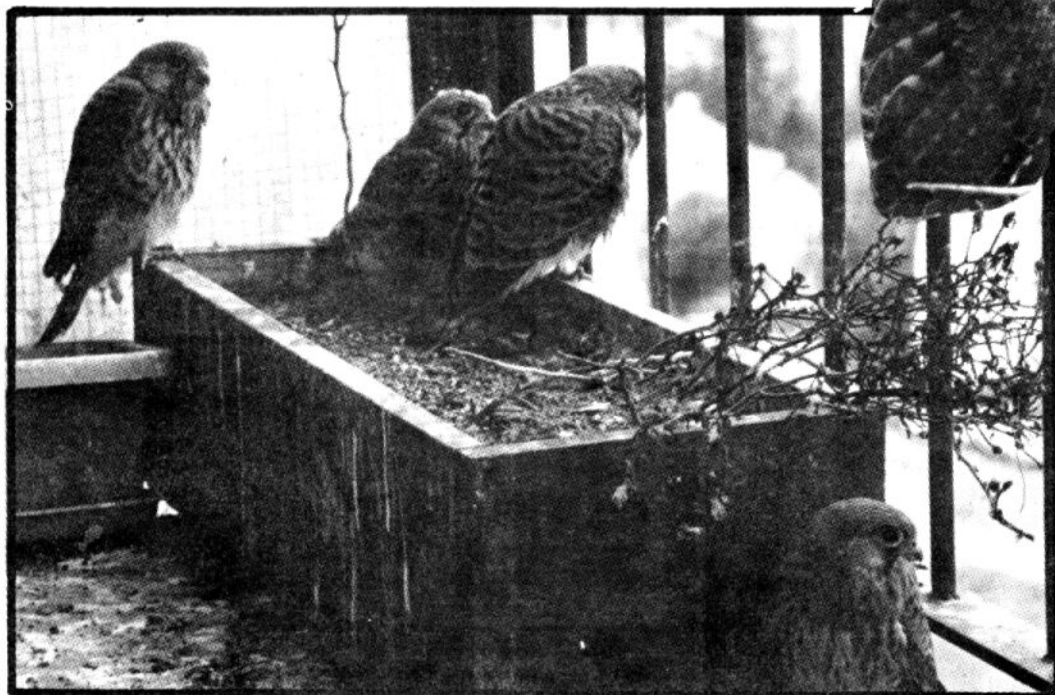


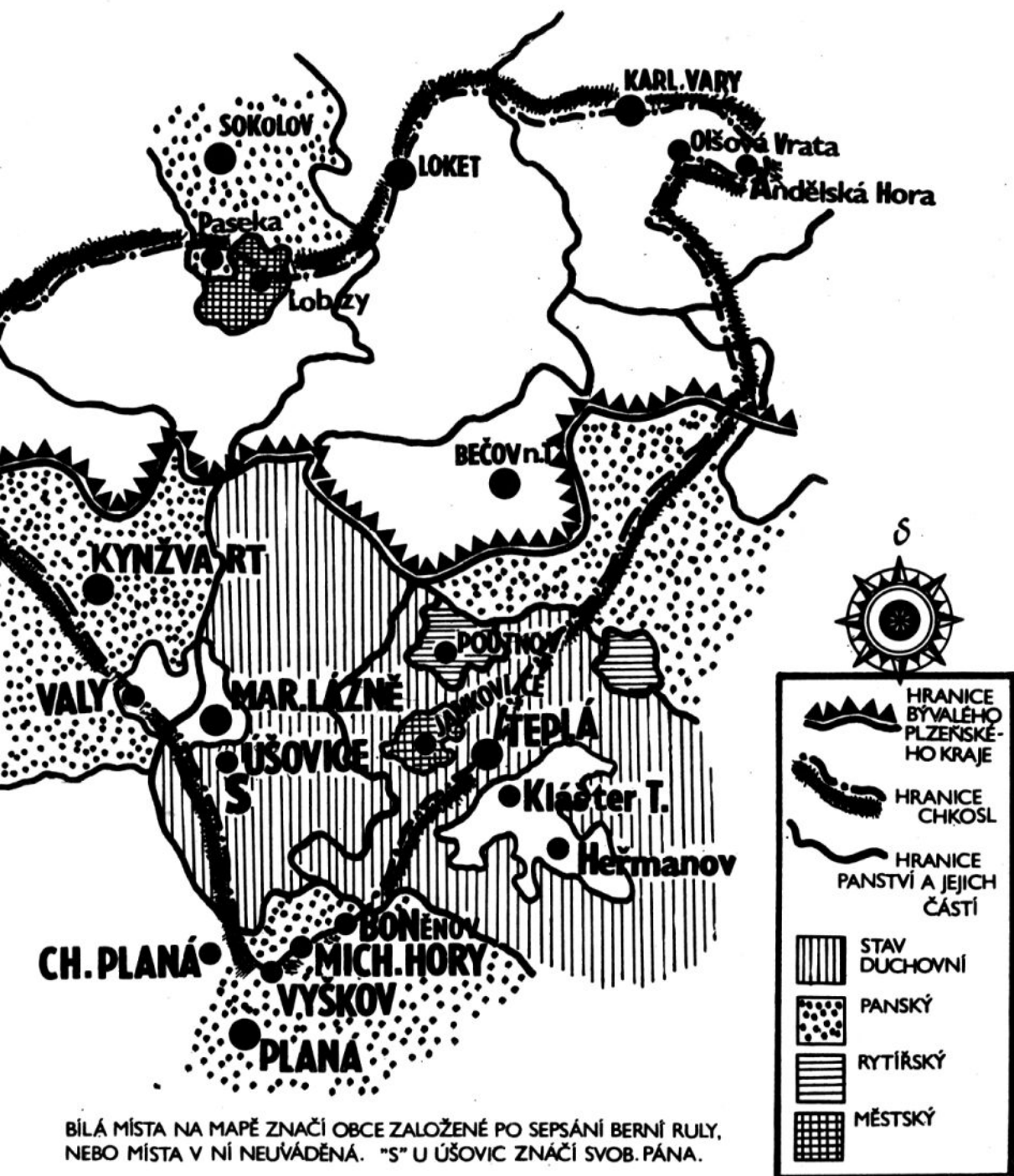


POŠTOLKA S PĚTI MLÁDATY VE STÁŘI TŘÍ TÝDNŮ NA BALKONĚ VĚŽOVÉHO DOMU (**vlevo nahore**). POŠTOLKA (♀) PŘINESLA MLÁDATŮM HRABOŠE (**vlevo dole**).

nost lidí za sklem a již při prvním fotografování, které jsem uskutečnil 8. června, přilétla poštolka s ulovenou ještěrkou k mládatům ve chvíli, kdy jsem u hnízda instaloval fotoaparát. Vzrostlá mláďata jsem fotografoval 21. června jednak dálkově ovládaným přístrojem a jednak i z pootevřeného okna. Následujícího dne již všechna mláďata vylétla. Ještě mnoho dalších dnů se vracela k hnízdu nebo na sousední balkóny a byla krmena rodiči. Poštołky se zdržovaly v

okolí hnízdiště po celý rok a v následujícím roce bylo pozorováno šest poštołek obecných, které nocovaly na balkonech věžových domů ve Staré Roli.





Zdeněk Buchtele

SLAVKOVSKÝ LES

V ROCE 1655

Chráněná krajinná oblast Slavkovský les se rozkládá v částech území čtyř okresů. Okresu Cheb, Karlovy Vary, Sokolov a Tachov. Pozorujeme-li toto území očima berní ruly z let 1654 - 55, pak dostaneme ucelený přehled o obyvatelích jednotlivých osad, jejich způsobu života, možnostech obživy jak po stránce zemědělské, tak i řemeslnické. Dělením majetků docházelo často ke změnám majitelů jednotlivých lokalit a tak vznikaly i případy, kdy na duchovním majetku tepelského kláštera najednou nacházíme samostatný statek patřící ke stavu rytířskému (např. Poutnov).

Berní rula rozdělovala dnešní území chráněné krajinné oblasti na tyto části:

1) ÚŠOVICKO (dnes Mariánskolázeňsko)	22 obcí
2) TEPELSKO	16 obcí
3) KYNŽVARTSKO	10 obcí
4) PLÁNSKO	3 obce
5) SOKOLOVSKO	17 obcí
6) KARLOVARSKO	10 obcí
7) BEČOVSKO	21 obcí
8) LOKETSKO	16 obcí

Na celém dnešním území chráněné krajinné oblasti bylo kdysi tedy na 115 obcí. Nyní si jednotlivých částí všimneme podrobněji:

1) Do ÚŠOVICKÉ ČÁSTI spadal majetek kláštera v Teplé, tedy majetek duchovní. Patřily sem tyto obce - Prameny, Mnichov, Sítiny, Rájov, Závišín, Zádub, Milhostov, Úšovice, Vlkovice, Ovesné Kladruby, Stanoviště, Martinov, Chotěnov, Holubín, Pástov a Dolní Kramolín. V celém území byl pouze v Úšovicích jeden svobodný občan - Jiří Kryštof Danykl.

2) Do TEPELSKÉ ČÁSTI patřily tyto obce - Bohuslav, Popovice, Poutnov, Otročin, Číhaná, Babice, Rankovice, Služetín, Hoštéc, Jankovice, Horní Kramolín, Město Teplé, Mrázov, Bezvěrov, Vysočany a Výskovice. Skoro ve všech případech se jednalo o obce patřící klášteru v Teplé. Výjimku tvoří pouze obec Jankovice, která náležela stavu městskému, tedy městu poddanému

Teplé a to bylo podřízeno královskému městu Stříbru. Druhou výjimkou byla obec Poutnov. Ta náležela do stavu rytířského a to pánu Jiřímu Vojtěchovi Šindelovi z Hyřvěldu. Dřívější majitel, rytíř Jan Fridrich Lechner z Palic, byl konfiskační komisí r. 1622 zbaven veškerého jmění. Císařskou milostí mu byly později vráceny dvě třetiny majetku. Samotný Poutnov byl pak r. 1627 prodán Valentinovi Šindlovi z Hyřvěldu. Roku 1654 se však již uvádí jako majitel Jiří Vojtěch Šindl.

Kláster Teplá jakožto dominikál nebyl do ruly zapsán, stejně jako Heřmanov (dominikální ves), založena opatem Kryštofem Hermanem hrabětem z Trutmandorfu (mimo oblast).

3) Do KYNŽVARTSKÉ ČÁSTI patřily tyto obce - Mokřina, Těšov, Smrkovec, Milíkov, Žitná, Lazy, Podleší, Úbočí, Kynžvart a Valy.

Mimo obcí Mokřina, Těšov a Valy přináležely všechny obce ke stavu panskému. Po smrti Kryštofa Henrycha ze Zedvic a z Kynžvartu bylo jeho panství Kynžvart zabráno fiskem a r. 1622 postoupeno pěti bratřím z Metternichu. Vedle toho byly ještě připojeny k panství Kynžvart vsi Tři Sekery a Velká Hleďsebe, které postoupila komora r. 1627 Janovi Reinhartovi a Vilému z Metternichu ze statků zabavených Janovi Bartoloměji Širntyngarovi ze Širntyngu. Panství Kynžvart - bratři z Metternichu. Panství - Lotar z Metternichu.

4) Do PLÁNSKÉ ČÁSTI patřily pouze tři obce - Boněnov, Michalovy Hory a Výskov. Obce patřily do stavu panského. Majitel Chodové Plánské Jobst Adam Širntingar ze Širntingarů byl roku 1622 odsouzen ke ztrátě všeho jmění a toto všechno získal od české komory císařský plukovník a tajný rada bavorského knížete Teodor z Haimhausenu. Majetek Kašpara Šlika konfiskován nebyl a po jeho smrti (r. 1624) zdědil panství jeho strýc Jindřich Šlik. Po něm pak jeho syn František Arnašt hrabě ze Šliku. Při

berním soupisu obce patřily plán-
ským Šlikům.

5) Do SOKOLOVSKÉ ČÁTI patřily ty-
to obce - Březová, Rudolec, Pase-
ka, Lobzy, Štampach, Arnoltov,
Kostelní Bříza, Milíř, Kamenný
Dvůr, Reichenbach, Libava, Rovná,
Štědrá, Krásná Lípa, Studánka,
Vranov a Verda.

Obec Lobzy je zařazena do sta-
vu městského v seznamu pod č.1100,
ke královskému městu Plzni přiná-
ležející. Obec Paseka je zařazena
do stavu panského - patřící Soko-
lovu. Tehdejší Falknovské panství
bylo majetkem hraběte Jana Hert-
vika z Nostic.

6) Do KARLOVARSKÉ ČÁSTI patřily
tyto obce - Tašovice, Doubí, Karlo-
vy Vary, Olšová Vrata, Andělská
Hora, Březová, Funlštejn, Kolová,
Pila a Stanovice. Přináležitost
těchto obcí není v ruce vypsána,
protože se jedná již o jinou kra-
jovou příslušnost.

7) Do BEČOVSKÉ ČÁSTI patřily tyto
obce - Teplička, Dražov, Rybničná,
Nová Kounice, Krásná, Hlinky, Ja-
vorná, Milešov, Dolní Hluboká,
Vodná, Český Chloumek, Nová Ves,
Přílezy, Bečov, Odolenovice, Cho-
dov, Louka, Krásné Údolí, Měchov,
Tisová a Brť. Louka, Bečov a Vodná
jsou uváděny ke stavu panskému.

8) Do LOKETSKÉ ČÁSTI patřily tyto
obce - Locket, Grünlas, Staré Sed-
lo, Dvory, Cecha, Cihelny, Nalles-
grün, Bošišany, Kfely, Tridomí,
Horní Slavkov, Stirn, Lesnice, Ra-
hensgrün, Krásno a Litrbachy.
U těchto obcí se taktéž jedná o ji-
nou krajovou příslušnost, stejně
jako u některých obcí bečovska.

U tepelského duchovního majet-
ku se dovidáme, že "... pole větším
dílem v horách, na vysokém a chlad-
ném místě, ozimní sežba zřídka se
podaří. Městečko Teplá od vojska
zničeno, chudých lidí mnoho se zde
nachází."

Sokolovské (Falknovské) panství
si stojí tak, že "... popluží malé
rolí v některých místech v horách,

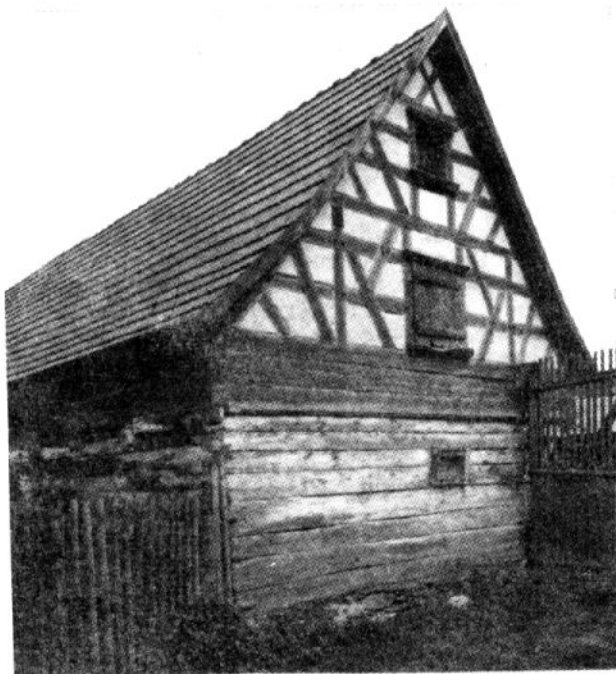
neúrodné, kamenité jsou a křeme-
nité, takže poddaní jak od nás
položeni jsou, obstáti by nemohli."

Kynžvartské panství nebylo
také nejlepší. "...Poddaní velmi
nuzní jsou, popluží špatné, málo
dobytka, role neúrodné, písčité,
kamenité, větším dílem v mokřinách
a marastních místech ležící mají,
takže jak od nás položeni jsou,
obstáti by nemohli."

Chodovoplánský statek rytíř-
ský: "... poddaní prostřední živ-
nosti jsou. Rolí místem dobré,
místem taky neúrodné, popluží dos-
ti skrovné mají."

Poutnov, též stav rytířský:
"... poddaní v položených guali-
tatibus obstáti nemohou."

Tímto malým nahlédnutím do
historie jsem chtěl nastínit
politickou a hospodářskou, ale
i sociální stránku naší oblasti
po třicetileté válce, která se
pochopitelně nevyhla ani obcím
ležících v oblasti Slavkovského
lesa.



NÁPRSTNÍK ČERVENÝ



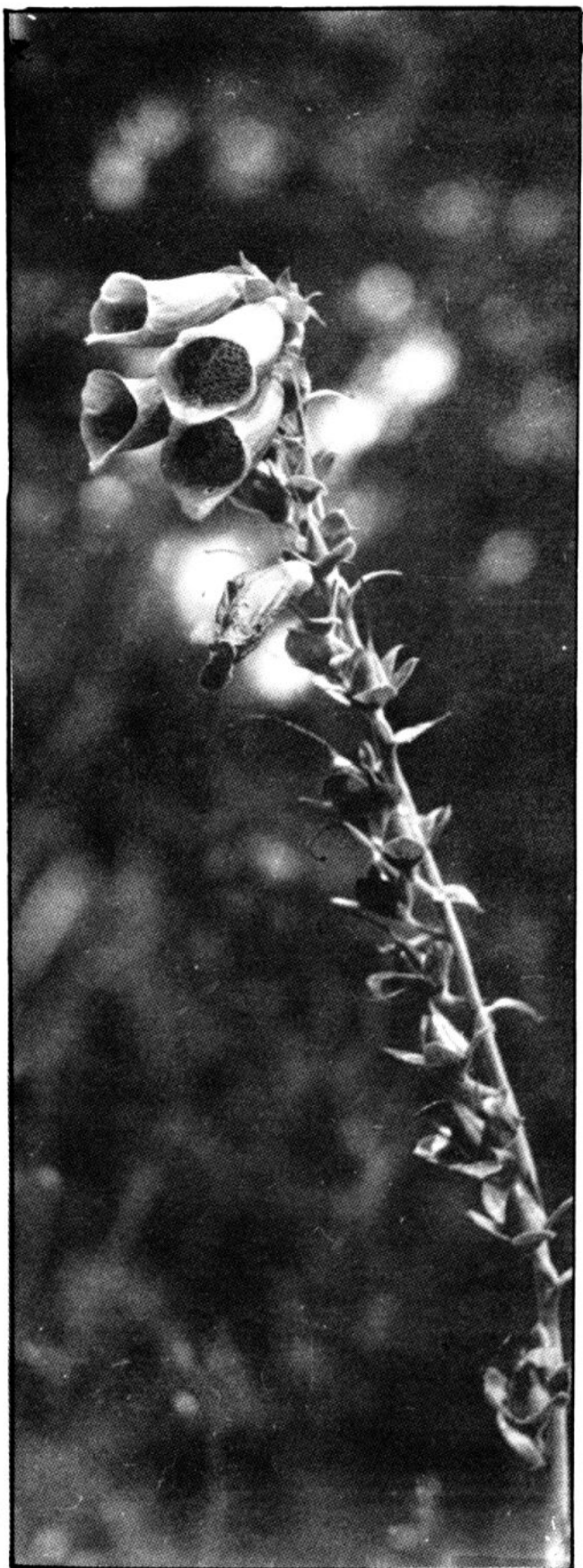
chráněné rostliny
Slavkovského lesa

Statný, dvouletý druh náprstníku s květy červenými nebo bělavými, uvnitř tmavě skvrnitými. Skvrny jsou světle lemované. Kvete od června do srpna, mnohdy ještě v září, na pasekách a ve světlých lesích v celé oblasti Slavkovského lesa.

Náprstník je mnohdy až přes metr vysoký. Má válcovitý oddenek a přímými, dole lysými, nahoře žláznatě pyřitými lodyhami. Střídavě postavené listy jsou přisedlé k lodyze oblym spodkem. Dolní jsou podlouhle obkopynaté, horní vejčité kopinaté.

Velké níčí květy mají trubkovité a laločnatě lemované koruny. Květy tvoří hustý, jednostranný klas s kopinatými listeny. Plody jsou v kalichu uzavřené tobolky s mnoha semeny. Rostlina rozkvétá odspoda nahoru postupně.

Celá rostlina - hlavně listy - obsahuje řadu jedovatých glykosidů: digitoxin, digitophyllin, digitalin aj. Také v semenech je digitalin, digitonin aj. Všechny tyto látky působí na srdce, upravují krevní oběh a jsou součástí známých srdečních léků. Neopatrné používání léků, a tím více laické používání kterékoliv části rostliny, snadno způsobí smrt! V lidovém lékařství byl používán již před mnoha staletími. Hojně se pěstuje na zahrádkách jako okrasná a medonosná květina a často zplahuje. Podobný je žlutě kvetoucí náprstník velkokvětý.





SNĚHOVÁ POLE SLAVKOVSKÉHO LESA

FOTOGRAFIE A TEXT : JAN HARVÁNEK

KDYŽ SLAVKOVSKÝ LES nedosahuje takových nadmořských výšek jako Krkonoše, Krušné nebo Jizerské hory, najdeme přesto i zde mnoho typických horských znaků. Vedle botanických a zoologických jevů to jsou především klimatické poměry. Vysoké procento srážek je poměrně rovnoměrně rozloženo do celého ročního období. První mrazíky se objevují již koncem září - začátkem října a tak je zcela běžné, že od tohoto období začíná padat i první sníh. Ve vyšších polohách nad 800 m.n.m. pak obvykle sníh zůstává ležet. Sněhové poměry ve Slavkovském lese jsou tedy poměrně stabilní, často až kalamitní, vzhledem k současnému osídlení a funkčnímu využívání celého prostoru chráněné krajinné oblasti člověkem.

TYPICKÉ GEOMORFOLOGICKÉ utváření reliéfu Slavkovského lesa, to jsou především náhorní plošiny svažující se od vyššího a členitého terénu chebské části až k sokolovské brázdě. Silné severozápadní větry pak v zimě přemísťují a ukládají velká množství sněhu v místech terénních depresí mnohdy

až do několikametrových vrstev. Je-li takové místo navíc dobře expozičně směřované v terénu, vydrží zde sníh až do začátku léta. Období, kdy zmizí poslední zbytky sněhových polí, jsou samozřejmě rozličná. Záleží na teplotním průměru jara, množství srážek, vrstvě sněhu a pod.

NEDALEKO OBCE PRAMENY, v blízkosti silniční odbočky na Mnichov, se každoročně vytváří mohutné sněhové pole. Odborníci dělí obecně sněhová pole podle půdorysného tvaru a polohy ke svahu na podélná, příčná a kruhová. Popisované pole patří k příčnému typu. Jeho délka je v průměru 100 - 150 metrů, nejvyšší výška sněhu je v rozmezí 8 - 15 metrů. Vzdálenost od terénní hrany ke konci pole, tedy šířka, se pohybuje od 20 do 25 metrů. Mladí ochránáři Slavkovského lesa toto místo pravidelně navštěvují, hrají zde především v období pozdního jara různé hry a tak jejich název "Obří ledovec" se již pomalu a jistě vžil.

Šavlovitý růst jasanů ztepilých (*Fraxinus excelsior* L.) způsobený sesouváním svahu v prostoru sněhového pole (vlevo). Svislá vrcholová čelní stěna "Obřího ledovce", ale i nižší svahy sněhového pole jsou souvisle pokryty ablačními miskami o velikosti 30-50 centimetrů (vedle).



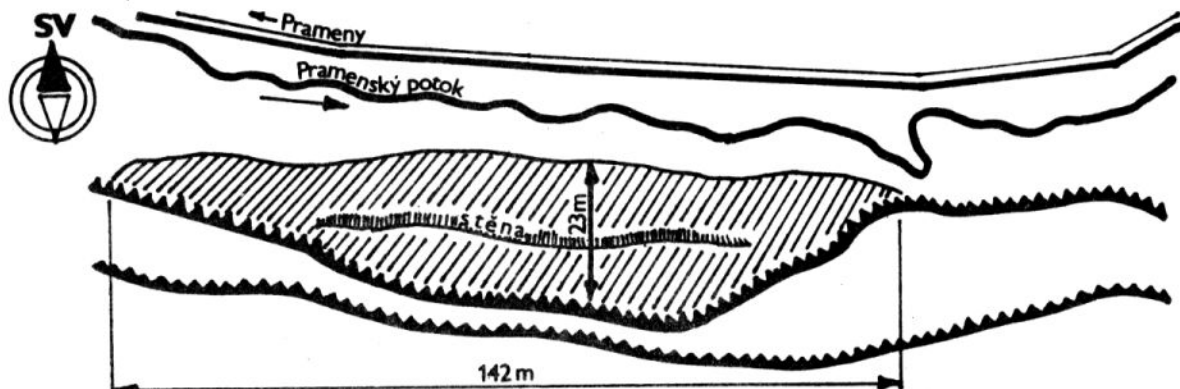


PROFIL tzv. OBŘÍHO LEDOVCE U OBCE PRAMENY. A - normální sněhová pokrývka o výšce 65 cm. B - nejvyšší výška sněhového pole byla 8,60m. C - výška 4,80m. D - 80 cm. E - výška svislé čelní stěny byla necelé 4m. Měření proběhlo 6. března 1980, těsně před příchodem abnormálně teplých dnů, během kterých zmizela sněhová pokrývka v celé oblasti CHKOSL. Přesto sněhové pole u Pramenů odtávalo ještě skoro tři měsíce.

NA PŘÍČNÉM PROFILU (viz obrázek) je dobře patrný charakter sněhového pole. V zimním období je zlomová sněhová hrana mnohdy až 6 metrů vysoká a vytváří převis. Zhruba ve dvou třetinách je příčná terénní deprese, která na jaře odvádí vody z odtátého sněhu z výše položených luk. Tím se vytváří dutina, která později rozšíří svůj prostor i působením proudícího teplého vzduchu. Tato dutina, či tunel, má po obou stranách strmé stěny, takže spíše

připomíná most. Vrchní klenba - strop, je uprostřed až 4 metry silná.

NA SNÍMKU JSOU DOBŘE PATRNÉ tzv. ablační nebo sublimační misky, které souvisle pokrývají celé sněhové pole. Tyto mělké lasturovitě misky vznikají při rychlém tání zfirnovatělého sněhu, kdy se pevné skupenství přímo odpařuje bez kapalného mezistupně. Zhruba v jedné třetině sněhového pole, ve



směru podélném, se vytváří mohutná stěna, kde později při tání dochází k degeneračnímu odlamování sněhových bloků a ablace. Půdní podloží je po dlouhém období tání značně přesyceno vodou, takže pravidelně dochází k pohybům půdy. Další vliv, který působí na vzrostlou zeleň jsou i tlaky mohutné vrstvy sněhu, která "sjíždí". Zároveň i odlamování sněhových bloků způsobuje, že stromy vytváří typický šavlovitý růst stromů. Menší keře jsou pravidelně po odtání značně poškozeny a rostou v bizarních tvarech. Na vzrostlých stromech jsou dobře pozorovatelné i přímé škody způsobené sněhem. Větší množství zejména mokrého sněhu, který především na začátku a konci

zimy v naší oblasti kalamitně padá, způsobuje svou vahou přetížení korun. Stromy jsou ve vrcholové části koruny zprohýbané a větve mají prolámané. U jedné vzrostlé borovice je nahrazen vrcholek prýty z bočních větví.

DÍKY POZDNÍMU ODTÁNÍ SNĚHU je pod sněhovým polem značně opožděn i vegetační růst. Mno-

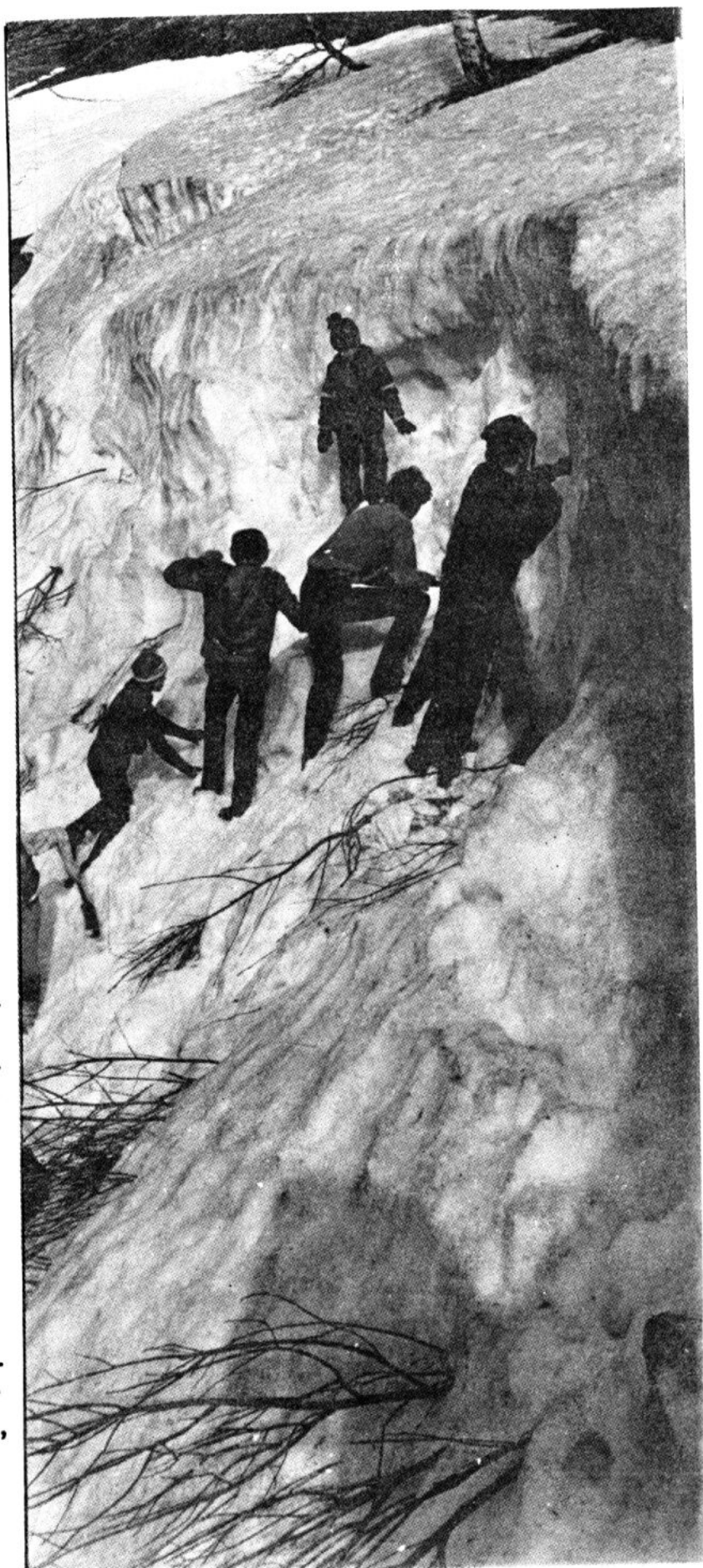
Ukázka tzv. subnivální dutiny. Její vznik je zde podmíněn společnou činností vody a teplého vzduchu, proudících z výše položené louky. Vzniku napomáhá i příčný terénní zářez, který svádí povrchovou vodu do jednotného proudu (dole).



hé běžné druhy zde rostou a kvetou v období, kdy již v okolí stejné druhy dávno odkvetly. Například sasanka hájní (*Anemone nemorosa* L.), která běžně kvete v dubnu a poslední zbytky dokvétají počátkem května, v prostoru Obřího ledovce začíná kvést značně později. V roce 1978 zde kvetla ještě koncem června a postupně rozkvétala v pruzích směrem vzhůru, tedy ve směru zmenšujícího se a odtávajícího sněhového pole.

JE SICE PRAVDOU, že toto nejznámější sněhové pole Slavkovského lesa nedosahuje takových rozměrů jako obdobná pole například v Krkonoších. Obří ledovec odtává dříve a nikdy se nestává, že by sníh zůstal až do období nového příchodu zimy, jak je tomu u mnohých sněhových polí v Krkonoších. Přesto se jedná o zvláštnost, která stojí za povšimnutí a to nejen pro svojí romantickou krásu, které si povšimne i laik.

VCHRÁNĚNÉ KRAJINNÉ OBLASTI bude jistě podobných míst mnoho. Především v místech, kde hluboce zaříznutá údolí sledují vodní toky, ale i v místech výskytu strmých údolí, kde se nad nimi otevírá krajina bez lesů a remízkových pásem. Tedy prostory, kde silné severozápadní větry mají možnost ukládat větší množství sněhu. Takovými prostory jsou možná příčná údolí v okolí řeky Teplé, u Hluboké, nebo u Lobežského potoka. Chtěli bychom požádat všechny dobrovolné spolupracovníky, aby vytypovali tato další místa výskytu sněhových polí a teprve po jejich důkladném studiu, pravidelném měření atd., můžeme provést přesná vyhodnocení. Jedná se o zajímavost, která stojí za pozornost.





Představujeme toponomastiku

Miloš Zárybnický

● NTM Praha

Z jazykovědy se po druhé světové válce postupně vyčlenila onomastika, nauka o vlastních jménech. V ní pak vznikl zvláště užitečný podobor toponomastika, nauka o vlastních jménech zeměpisných.

Jména dílů světa, oblastí, států, zemí i menších správních a sídelních jednotek a jejich částí, dále pak pomístní jména (např. jména vod, tvarů zemského povrchu, pozemků, názvy objektů ochrany přírody či památek, jména komunikací apod.) - to vše je materiál zajímavý nejen filologicky, ale s řadou významů a důsledků pro dějepis, zeměpis, geobotaniku, archeologii, národopis, dějiny hornictví a další vědecké podobory. V Československu se toponomastikou zabývala řada učenců (např. Palacký, Tomek, Jireček, Kalousek, Sedláček, Šimák, Roubík, Hosák), mnozí mnohem dříve než se stala vědeckou disciplínou, kdy byli jejími představiteli hlav-

ně Profous (se základním dílem *Místní jména v Čechách*), Svoboda, Šmilauer a několik dalších, kteří svými pracemi a organizačními schopnostmi přispěli k podrobnějšímu sbírání materiálu, k jeho správnému vysvětlování a k dalšímu vědeckému vývoji toponomastiky i onomastiky.

V Arnice vám toponomastiku obsahově i metodicky představíme ve dvou pokračováních pracemi Dr. Ivana Honzla, které souvisí přímo s naší oblastí. Pro další studium vedle zmíněného díla Profousova doporučujeme Úvod do toponomastiky od Prof. Dr. Vladimíra Šmilaura (Praha, SPN 1963). Kniha seznamuje nejen s jazykovědnou stránkou, historicko-kulturními podmínkami a psychologií pojmenování, ale vysvětluje i věcné vztahy jmen k přírodním, zeměpisným, geologickým a přírodopisným podmínkám. Například to, že rostliny nebo zvířata měla značný vliv na pojmenování osad (Březová, Vydří), hor (Bukovec, Jezevčiny), vod

(Vrbice, Losenice) a tratí (U hájku, Vejrovka). Místo dalšího výčtu přednostitěto publikace uvedme tvrzení, které si sami ověřte: nelze udělat pro vlastní sebevzdělání nic lepšího, než alespoň knížku prolístovat a tím pochopit, jaké možnosti toponomastika poskytuje každému vážnému zájemci o historii, geografii, botaniku, zoologii...

Dr. Ivan Honl

Slavkovský les

Slavkovský les se táhne v délce 25 km od Kynžvartu severovýchodním směrem až k Ohři u Doubí a po stránce geografické se nám jeví jako západní, nad ostatek zvednutá část Tepelské plošiny (V.J.Novák: Zeměpis Československa, str.30). Na severozápadě a jihozápadě je omezen příkrými, 200 - 300 m vysokými svahy zlomového původu, kdežto na východě se bez zřetelné hranice sklání k Tepelské plošině. Nejvyšší jeho vrchol, zvaný nyní Lesný (něm.dříve Judenhau), dosahuje 983 m nad mořem.

Celé pásmo je budováno horninami nestejné tvrdosti, čímž je způsoben nerovný povrch jeho temene, z kterého nad hřbety mírnějších form vystupují četné kamýky. Němcky se jim zde, stejně jako v západních Čechách vůbec, na Šumavě a v přílehlé části Bavor říkálo Riegel. Jinou takovou známkou Slavkovského lesa byly poměrně četné slatiny, z nichž - rovněž ve shodě s mluvou v uvedených oblastech dříve běžnou - byly nazývány Moor a větší Filz (maskul.).

Lesní porosty plně opravňovaly druhovou část názvu Slavkovského lesa. Ještě dnes tam zaujímají

40% jeho rozlohy a v dobách dřívějších byly ovšem ještě mnohem rozsáhlejší.

Největším přírodním bohatstvím tohoto pásma byly rudy, zvláště cínové. S jejich těžbou bylo podle Šimáka (Kolonizace, str.571) započato snad již v posledním desetiletí vlády Jana Lucemburského. Hornictvím kolem roku 1335 velmi vzrostl Horní Slavkov, tehdy již asi 100 až 150 let existující.

Mimo cín byly ve Slavkovském lese těženy ještě kovy jiné. Tak se např. r.1373 jako příslušenství Kynžvartu uvádějí kutiště a rýžoviště zlata, stříbra, mědi, cínu, olova a železa, k čemuž, až v době novější a v jiných částech pásma, přistoupila těžba tuhy a v malém množství také kobaltu.

Záhadně zní údaj, že ve Slavkovském lese byly nalézány perly, ale záhada se rozplyne, když zjistíme, že perlami byly tam nazývány české granáty. (Weidl-Urban-Hammer: Heimatkunde des pol.Bezirkes Plan, str.566.).

To je tedy povšechný obraz orografického celku, jehož název chceme dnes sledovat. Jde hlavně o to, proč dřívější pojmenování tohoto pásma, Císařský les, bylo změněno na Slavkovský les.

Východní část Slavkovského lesa náležela za časů, kdy tam rudy byly nalezeny, panství bečovskému, část jižní panství kynžvartskému a část severní panství loketskému. Tento stav se r.1547 změnil v důsledku událostí způsobených odbojem Čechů proti Ferdinandovi I. V čelo odboje se postavila Praha s královskými městy a dovedla na svou stranu získat i značnou část šlechty. Po nezdaru celé akce využil Ferdinand svého vítězství k zesílení panovnické moci v zemi a k odstrašujícímu potrestání účastníků různými prostředky, mezi nimiž na prvním místě stály konfiskace majetkové. Těmi byli postiženi i Kašpar Pluh z Rabštejna, majitel panství bečovského a kynžvart-

ského, a Jeroným Šlik, majitel panství loketského.

Tak se lesy zde dotčené a tamní rudné doly dostaly do držení Ferdinandova, jenž je dal sloučit v jeden celek a jako takové je dal podřídit bánské správě zřízené jím ve Slavkově. Hned roku následujícího byl pak Slavkov povýšen na královské horní město a od té doby má svůj dosavadní přídomek.

Poněvadž Ferdinand I. nebyl tehdy císařem - tím byl Karel V. ze španělské větve Habsburků - je již z toho patrné, že název Císařský les alespoň předpokládat, avšak nějakých výslovných dokladů pro to nemáme. Naopak: zápisy v deskách zemských nasvědčují tomu, že se lesům, dotčené pásmo pokrývající, ještě dlouho po zvolení Ferdinandově říkalo Slavkovské důlní neboli bánské lesy, resp. v úřední kancelářské němčině Schlaggenwalder Montanwaldungen, při čemž jejich jednotlivé části byly rozeznávány ještě několika názvy dílčími. Roku 1725 při jakémsi majetkovém sporu byla část těch lesů vyměřena císařským zeměměřičem Frant. Besoldem a v mapě na základě tohoto měření pořázené čteme název v rozšířeném znění: Ihre Kaiserlicher Majestät reservirte Waldung bei Schlaggenwald. (Frant. Roubík: Rukopisné mapy, čís. 82.).

Na vysvětlenou je k tomu třeba dodat, že reservirte Waldung nebo jak se také říkalo Reservat-Waldung bylo tehdy běžným technickým a právním termínem pro les, z něhož dříví bylo vyhrazeno potřebě komorních, tedy zeměpanských, bánských nebo hutních závodů. V tom smyslu jej známe též z Rychnovska nad Kněžnou, Vrchlabska, Hlubocka a odjinud.

Pojmenování Kaiserwald máme

doloženo až poměrně pozdě, např. roku 1785 u Trídolí západně od Horního Slavkova a potom na Kynžvartsku, kde byly tak nazývány hlavně porosty v prostoru kolem hory Lysiny. V těchto případech měly být pojmenováním Kaiserwald odlišeny lesy, konfiskací z roku 1547 připadnuvší v držení zeměpánovo, od sousedních lesů náležejících jiným vlastníkům. Tak Kaiserwald u Trídolí, jinak též Montaner Wald zvaný, byl přímým protikladem k loketskému Městskému lesu, ležícímu o něco severněji.

Název širšího rozsahu zněl Zinngebirge, jak ho čteme ještě v Sommerově topografii, v XV. díle z roku 1847, česky cínové hory Slavkovské, jak je psáno v jedné rozpravě Jana Krejčího, uveřejněné roku 1855.

Na celé pásmo byl název Kaiserwald rozšířen až v novodobé fyzicko-geografické literatuře kolem poloviny 19. století a tehdy se také ujal jeho český překlad.

Z vylíčeného vývoje můžeme tedy vyvodit závěr, že změna oronymu Císařský les na Slavkovský les byla ve své podstatě vlastně jen nahrazením názvu novějšího zjednodušenou podobou názvu staršího, původnějšího a topograficky určitějšího.

Pro úplnost lze připomenout, že ve svém topickém názvosloví máme ještě jeden Císařský les, byť ne jako celek orografický. Leží na území bývalého císařského panství smiřicko-hoříněvského a jeho přídomek ho odlišuje od nedalekého Panského lesa, jenž příslušel k někdejšímu alodiálnímu panství Velichovkám.

(Převzato ze Zpravodaje mistopisné komise ČSAV, roč. VI/1965, č. 3, str. 138-140).





VYSOČANSKÝ Zdeněk Buchtele STATEK

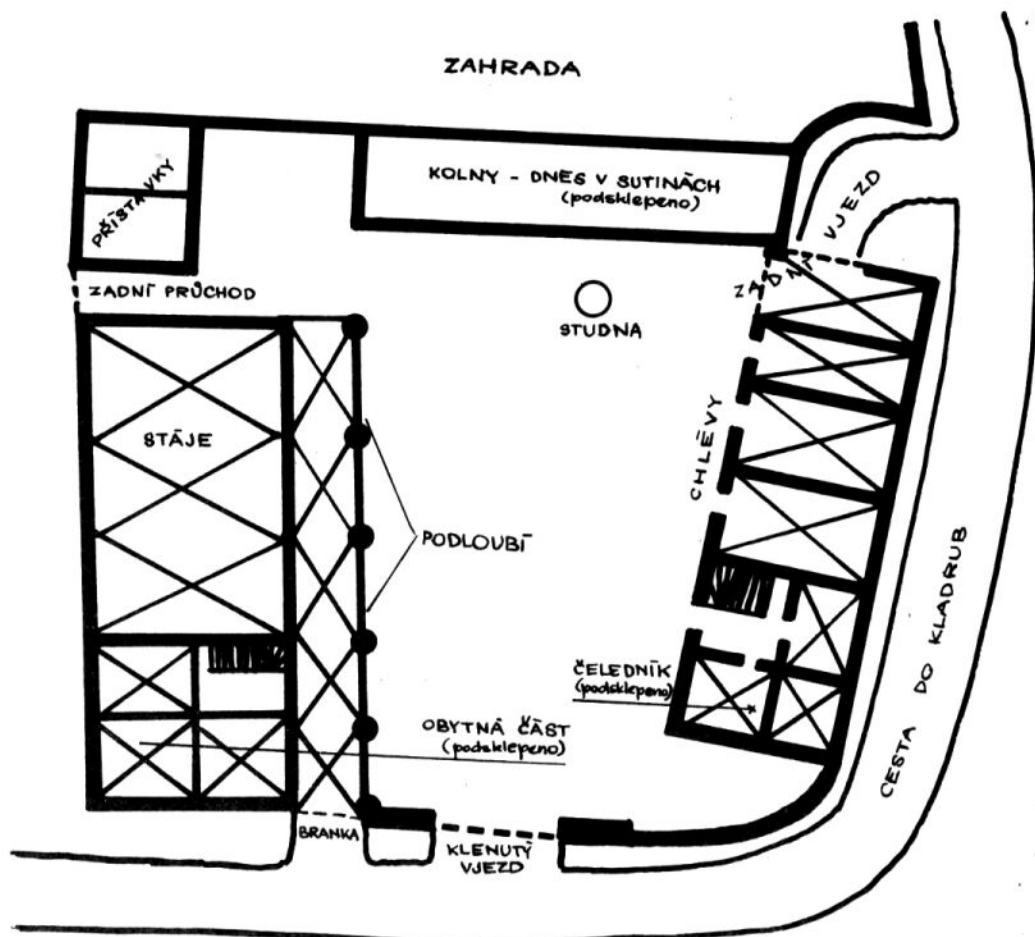


V roce 1971 jsem měl možnost poprvé navštívit objekt statku, který je vlastně již jediným pomníkem bývalé vesnice Vysočany. Vesnice zanikla v roce 1950. Dosud stojící budovy jsou postaveny v těsné blízkosti cesty vedoucí z Ovesných Kladrub do Martinova. Půdorysně jsou sestaveny do téměř pravidelné podkovy. Velké chlévy, stáje a kolny. Okolní krajina typického pasteveckého charakteru. To vše asi dalo základ pro vznik dvorce.

V průběhu dalších let jsem statek několikrát navštívil, ale k mému zklamání byl jeho stav rok od roku horší. Postupem doby zmizely zbývající

PRŮHLED VSTUPNÍ BRANOU NA OBYTNOU BUDOVU
SE STÁJEMI (NAHORĚ) KLENUTÉ PODLOUBÍ ZAKONČENÉ
VSTUPNÍ BRANKOU (VLEVO DOLE)

cí okna a zbytky zárubní. Veškeré drobnější dřevo bylo spáleno náhodnými návštěvníky. Trámy na půdách obou stavení byly vyřezány a odvezeny, takže střešní konstrukce je nyní značně zeslabena. Různí "zlatokopové" vylámali kamenné ostění, dlaždice, překlady a vůbec vše, pod čím tušili nějakou skrýš. V neposledním případě zapracoval i zub času. Stav budov se velice rychle zhoršoval a tak jsem 12. dubna 1978 navštívil statek v dobrovodu archeologa chebského muzea prom. fil. Pavla Šebesty, který zde pořídil fotodokumentaci (fotografie na protější straně). Na snímcích je dokumentován zoufalý stav budov. Pokusili jsme se podniknout několik akcí na záchranu vysočanského statku. Každá snaha však ztroskotala na pevném rozhodnutí majitele (Státní statky OP Cheb - OZ Mariánské Lázně - Zádub) se statkem nic nedělat. Několik podniků mělo zájem dvorec odkoupit a vybudovat z něho rekreační středisko sloužící pracujícím, přičemž zájemci byli ochotni zachovat při rekonstrukci veškeré charakteristické prvky použité při vlastní výstavbě statku (tvar oken, dveří, stropní klenby, fasády apod.). Úmysl byl podporován i pracovníky správy CHKOSL, ale Státní statky jsou rozhodnuty objekt neprodát a bez jakýchkoliv oprav ho ponechat tak dlouho, dokud sám nespadne. Škoda, vysočanský statek je po stavební stránce v našem kraji skutečnou "perlou". A že oprava je bezpodmínečně nutná nasvědčuje již to, že v zimě 1980 - 1981 došlo k destrukci klenby chlévů, propadly dvě velké střešní části nad stájemi a nad obytnou částí a došlo k destrukci části stěny pod klenbovým vstupem, asi v polovině stěny domu. Dále je rozbořena stěna v hospodářské budově, která odděluje jednotlivé části chlévů. Bude-li pokračovat chátrání statku v takovém tempu, pak za necelých deset let budou uveřejněné obrázky pouze jediným dokladem toho, jak statek vypadal. Nebo snad budou dokladem něčeho zcela jiného?





METODICKÝ LIST STRÁŽCE

Ve věstníku ministerstva lesního a vodního hospodářství ČSR z 15.8.1981, částka 16/81 vyšly právní předpisy a metodické návody ke zintenzivnění výkonu ochranné služby v lesích a vodách.

Právní předpisy vyčerpávají-
cím způsobem upravují po všech stránkách strážní službu lesní strážce pokud se týká profesionálního lesního personálu. Přesto můžeme o tyto předpisy opřít i funkční poslání našich dobrovolných strážců. Proto z těchto předpisů a instrukcí vyjímáme některé pro nás příhodné statě:

SEZNAM ČINNOSTÍ, KTERÉ JSOU V ROZPORU SE ZÁJMY OCHRANY PŘÍRODY



- 1) Odnímání, poškozování nebo omezení využití lesního fondu. Znečišťování nebo jiné poškozování lesů, vod a chráněných částí přírody.
- 2) Táboření a rozdělávání ohňů mimo vyhrazená místa, včetně kouření.
- 3) Vjíždění a stání motorových vozidel v lesích a na označených místech.
- 4) Mytí všech druhů vozidel ve vodních tocích, na cestách i v lesích. Vypouštění olejů a pohonných hmot ve všech partiích lesů, včetně i na silnicích a lesních cestách.
- 5) Poškození všech vybudovaných zařízení hospodářského, bezpečnostního, ochranného a orientačního charakteru.
- 6) Poškození porostů a půdního krytu.
- 7) Krádeže stromů a jejich přeprava a ničení porostů.

- 8) Odchyt a hubení chráněných živočichů.
- 9) Vytváření nepovolených skládek, nepovolených staveb a terénních úprav.
- 10) Vstup do míst do nichž je vstup zakázán.
- 11) Pastva dobytka a volný výběh hospodářského zvířectva.
- 12) Rušení klidu a ticha.

V případech, že strážce nemůže výše uvedené přestupky vyřešit na místě, požádá o pomoc VB, lesní strážní personál, profesionálního strážce CHKOSL, orgány nejbližšího MNV apod. Výsledky svých zjištění hlásí strážce svému nadřízenému úřadu (správě CHKOSL) - viz tiskopis "Hlášení strážce". Správa CHKOSL eviduje hlášení jednotlivých pracovníků a stráží a dále provádí opatření nutná k uzavření konkrétních případů. Vyhodnocuje činnost jednotlivých stráží a usměrňuje jejich činnost.

Ve věstníku jsou dále uvedeny metodické pokyny a doporučení týkající se ustanovení a oprávnění ke vjezdům a stání motorových vozidel v lesích a metodický návod o pokutách.

O vjezdu a stání motorových vozidel v našem území máme již vžitá pravidla. Pro naše účely postačuje zavedený tiskopis "Hlášení o dopravním přestupku". Naproti tomu zachycujeme pokuty občanům v blokovém řízení, které jsou i pro naše účely směrodatné. Viz následující tabulka:

Skutková podstata	sazba pokuty	Poznámka
1. Rozdělování ohně mimo vyhrazená místa.	100.-	Nelze ukládat, vznikne-li požár (dále pak přečin, trestný čin).
2. Vjezd a stání motorových vozidel, táboření mimo vyhrazené místo, kouření v době nebezpečí vzniku požárů.	100.-	
3. Rušení klidu a ticha.	40.-	
4. Porušení vyhlášeného zákazu vstupu na lesní pozemky, vstup do lesních školek a oplocených míst.	60.-	
5. Znečišťování lesa odpadky, výběh drobného hospodářského zvířectva.	60.-	
6. Nepovolené skládky odpadků, pastva dobytka.	100.-	
7. Nepovolená těžba kamene, hlíny, písku, rašeliny.	100.-	Pokud nemá být uložena v řízení ONV pokuta vyšší.
8. Provádění terénních úprav aj. zakázané činnosti: - narušování půdního krytu - nepovolený sběr semen, lesních dřevin, jmelí, odběr mízy, pryskyřice apod. - poškozování stromů (osekávání větví, kůry) - poškozování výsadeb, oplocenek a orientačního zařízení apod.	60.-	
9. Porážení stromů včetně vánočních stromků, prodej dříví.	100.-	Pokud nejde o přečin, trestný čin, nebo uložení vyšší pokuty v řízení ONV.

Samozřejmě, předpisy i pokutový sazebník se nezmiňují o chráněných rostlinách a živočiších, ani vstupu do rezervací. V tomto případě se již jedná o oborové předpisy jiného rezortního ministerstva (ministerstvo kultury). Výše uvedené přestupky (chráněná fauna a flora) by spadaly do bodu č. 8 a 9 skutkové podstaty, pokud by nebyly přímo taxovány podle sazebníku chráněných druhů živočichů vydaného SKNV 25.4.1974, č.7/1974. Přestupky o porušování vstupu do rezervací by se taxovaly podle č.4 skutkové podstaty. Je samozřejmě, že jednotlivé sazby se počítají, proviní-li se pachatel několika přestupky. Tyto předpisy jsou pro nás směrodatné do té doby, než budou vydány a schváleny předpisy vlastní.

U TAŠOVICKÝCH PERMONÍKŮ

Blylo nebylo. Jedna chudá žena z Tašovic se před několika lid-skými věky vydala sbírat klestí na Kovářku. Když po několika hodinách namáhavé práce nasbírala velkou a těžkou nůši dřeva, krá-čela zpátky do vsi kolem Tašovic-ké skály. Vtom se před ní na bal-vanu, kde zpravidla odpočívala, objevil permoník. Poprosil ženu, aby jej následovala. Plna rozpa-ků a nejistoty se vesničanka vy-dala za permoníkem do nitra ská-ly, jež se před ním otevřela ja-ko brána. Ve skalní sluji pak permoník ženu požádal, aby jemu



a jeho lidu uvažila něco k jí-d-ly. Ta se již ničemu nedivila, snala ze zad nůši, z přineseného klestí hned přiložila na žhavé oharky kamen a uvažila vše, oč jí permoníci prosili. Chodili k ní v zástupech ze všech stran a s rozradostněnými tvářemi si v hrncích a miskách odnášeli hoto-vé pokrmy hluboko do skály. Když žena spotřebovala k otopu všech-no své klesti, prosila krále permoníků o propuštění. Král jí vyhověl, vyvedl ji ze skály a vřele děkoval za dobrou službu.

S prázdnou nůši se žena vrátila do vsi. Nemohla ji však poznat, vše bylo nepochopitelně změněné! Z lidí, jež potkala, nikoho neznala. Malá lípa, kterou

její otec vysadil před rodným domem, vyrostla v mohutný strom a z oken domu vyhlíželi zcela cizí lidé. Když jim řekla, že jsou v její světnici a co že tu pohledávají, vysmáli se jí a pro-hlásili, že asi ztratila rozum. S pláčem žena usedla na lavičku před domem a nevěděla kudy kam. Přitom její pohled padl do práz-dné nůše, kde se cosi zablýštělo. Sáhla do nůše a jaké bylo její překvapení, když z ní vytáhla větvíčku z ryzího zlata! Nyní byl konec její bídy. Za zlatou větvíčku, dar permoníků, dostala tolik peněz, že mohla svůj rod-ný dům vykoupit od cizích lidí a ještě jí zbylo dost na dobré bydlo až do konce života. Vidí-me tedy, že se jí permoníci za vaření štědře odvděčili.

Pátráním ve starých obec-ních matrikách vyšlo najevo, že

Pověsti Slavkovského lesa

žena nevařila u permoníků něko-lik hodin, jak se sama domnívala, ale celých 100 let.

ČERTŮV KÁMEN

☑ hruba 200 metrů na jih od mys-livny, stojí při promenádě cestě mezi Křížíkovou ulicí v Kar-lových Varech a lesní kavárnou Linhart, se tyčí malá skalka nev-šedního tvaru s podivnými prohlu-beninami. Vypráví se o ní tato pověst.

Když se v obci Oboře rozhodli postavit kostel sv. Linharta, velice tím rozezlili čerta. Všemi možnými způsoby se pokoušel stavbu překa-zit. Večer vždy tajně odnášel te-sařům a zedníkům nářadí, ničil maltu, zlomyslně přenášel zaměřova-cí kameny, přeřezával trámy, uvol-ňoval hřeby, skoby a prováděl ješ-tě celou řadu dalších nekalých kousků. Oborští stále nemohli při-jít na to, který škůdce jim stavbu

maří. Jednoho večera však byl čert odhalen. Vozka, jenž přivázel vápno od Vřídla a pro opravu zlámaného kola svého rozu se opozdil, spatřil čerta sedět na skále nedaleko staveniště. Po tomto zjištění byla stavba po skončení prací hlídána bdělým strážcem, který modlitbami a zaklínáním držel čerta v bezpečné vzdálenosti.

Přelstěný čert se pro svou nemohoucnost velmi rozzlobil. Skákal na skále sem a tam s takovým hněvem a silou, že svými kroky zanechal v tvrdém kameni hluboké otisky nohou. S nepořízenou pak navždy zmizel v pekle. Skále začal lid říkat Čertův kámen. Dokud nebyla porostlá lesem, byly čertovy šlápoty mnohem lépe patrné než dnes.

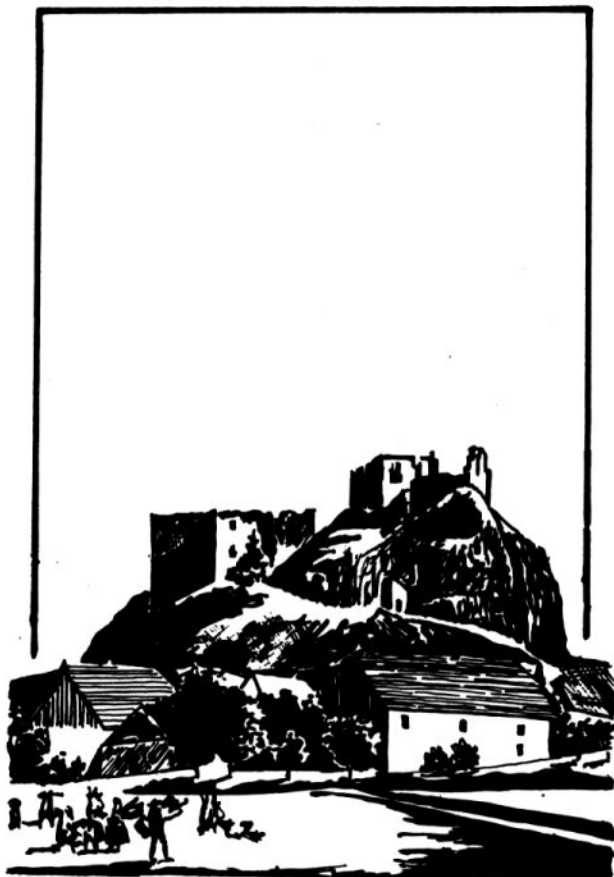
ANDĚLSKÁ HORA

Anglický král Tristan zachránil kdysi na lovu široť malému chlapci, jehož matka byla zabita medvědem. Zachráněné dítě dostalo jméno Richard Medvědí pracka a bylo vychováno na královském dvoře společně s královnou dcerou Albínou. Když Richard dospěl v sličného jinocha, zamiloval se do Albíny. Nenašel však odvahu požádat u krále o její ruku, přemluvil ji a tajně s ní uprchl až do míst dnešní Andělské hory. Zde si na daleko viditelné skále zbudoval pevný hrad. Albína si svou dobrotou a laskavostí mezi okolním lidem brzy získala velkou oblibu. Přezdívalo se jí Anděl a jejímu hradu se říkalo Andělská hora. Ale ani četnými dobročinnými skutky nemohla Albína utišit své neklidné svědomí, stále tíživěji pociťovala svou vinu a stále toužebněji si přála usmíření s opuštěným otcem. Richard však nechtěl o návratu a smíření ani slyšet a jednal proto s hradní paní stále popudlivěji a hruběji.

Král Tristan po dlouhém úsilí a pátrání objevil za pomoci jasnovidce místo pobytu uprchlíků. S početnou vojenskou družinou se vy-

dal na cestu, aby dceru osvobodil. Zvědové jej zpravili o tom, že Albína si již dlouho přála usmíření, bylo jí v tom však bráněno Richardem. Rozhněvaný Tristan oblehl hrad svým vojskem a počal jej dobývat. Když Richard poznal, že hrad neudrží, pokusil se svou ženu otrávit vínem. Nedopatřením však zaměnil poháry a sám padl mrtev k zemi. Albína pak dala otevřít hradní brány a vyšla svému otci kajícím vstříc. Tristan jí vše odpustil a vzal dceru i s dětmi zpět do Anglie. Hrad byl ponechán v rukou spolehlivého správce.

(Zpracoval PhDr. S. Burachovič, Karlovarské muzeum)





Nad městem roste moudrý smrk, jehož vznešenost zrála dvě stě let. Dole v údolí se již vystřídala čtvrtá lidská generace. 6. listopadu 1818 byly Mariánské Lázně vyhlášeny veřejnými lázněmi. V té době již větve smrku poznaly zimní tíhu bílého sněhu, i svěží zeleň jarních jehlic.

NÁVŠTĚVOU U KRÁLE SMRKŮ

text a fotografie Jan Harvánek • správa CHKO

Stom je od nepaměti velmi blízkým a ceněným prvkem přírodního prostředí člověka. Snad každý školák ví, proč tomu tak je a proč dnes usilujeme o to, aby při utváření měst a sídlišť se stromy stávaly ve stále větší míře součástí okolí člověka, jeho domu, pracoviště i místa odpočinku.

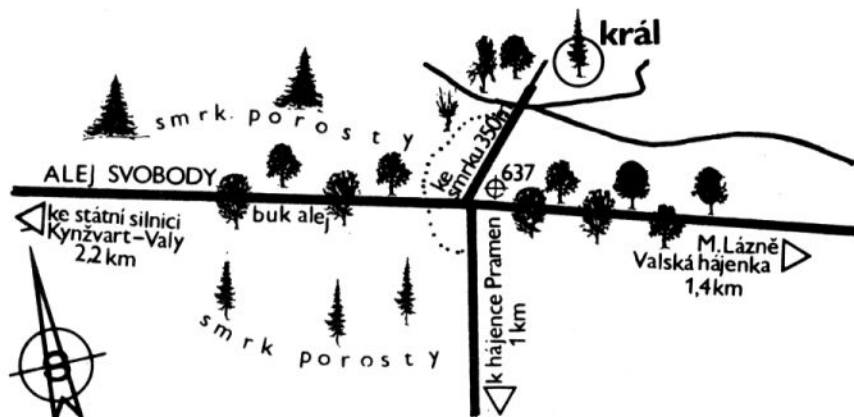
Stromy ve městech a podél silnic umírají, aniž by dožily svého stáří. Sůl... Nejsou lidé, stroje! Máme však sůl! Není za tímto tvrzením skryta jen lidská lhostejnost, pohodlnost a krátkozrakost? Jen v Mariánských Lázních se ročně vysadí nové zeleně za několik stovek tisíc korun. Je to málo, anebo hodně? Svědčí této nové zeleni prosolená půda?

Do lesů se nám zakoušel velký nepřítel. Smog, kyslíčnick sířičitý a za ním putuje jeho věrný přítel ploskohřbetka smrková. Hmyz, kterému nemocné a poškozené porosty sklání odevzdaně koruny. Člověk pomáhá lesům v boji, ale za jakou cenu!

Lidem začínají vadit košaté koruny, kořeny bortí zdiva, kmeny brání nové výstavbě, padající listí zanáší okapy, větve za silného větru.. Prostě zelen se stává obtížným nezemem. Ty tam jsou časy, kdy ona trocha práce navíc s čistěním okapů byla vynahrazena pocitem krásy a díků z chladivého stínu košaté koruny v létě a kdy člověk s obdivem hleděl na boj stromu s mrazivým severákem, který se díky zežené převaze nedostal

k obydlí. Ty tam jsou doby, kdy každý chlap vysadil u svého stavení s narozením svého prvního potomka strom. Vysadil ho s rozmyslem a tak v pozdějších letech jeho kořeny ne-bortily zdiva a strom dokonce stačil zmohutnět a pomalu stárnout. Byl symbolem, pojmem a sloužil člověku - ale ne k výrobě dětských luků a oštěpů.

Rok 1982 se stal rokem úcty ke stáří, ochrany přírody a životní-



ho prostředí. Tři pojmy, které spolu úzce souvisí a které by se měly stát naprostou samozřejmostí. Onen biologický a ekologický faktor totiž představuje vrchol lidského myšlení a mravní etiky. Pro dokonalé pochopení tohoto trochu lidského problému vás chceme pozvat na malou vycházku.

Vydáme se podél mariánskolázeňského hřbitova k Valské hájence a budeme pokračovat v chůzi po lesní silnici (po tzv. Aleji Svobody) až k místům, kde na ni navazuje asfaltová odbočka k hájence Pramen (há-

jenka u železničního přejezdu u Valů). Zde sejeme ze silnice a vydáme se vpravo po lesní cestě vzhůru do mírného svahu. Po této cestě půjdeme asi 300 metrů a na malé křižovatce cest budeme pokračovat ještě asi 50 metrů přímo do svahu. Ale to se již před námi objeví mohutný kmen zdejšího Krále smrků.

Vznešenost tohoto moudrého smrku zrála dvě stě let. Za tu dobu se v Mariánských Lázních vystřídala již čtvrtá lidská generace. 6. listopadu 1818 byly Mariánské Lázně vyhlášeny veřejnými lázněmi. V té době již větve smrku poznaly zimní tíhu bílého sněhu, i svěží zeleň jarních jehlic. Kmen dnes měří v obvodu 4 metry, průměr kmene činí 126cm, výška 38 metrů a objem 24 m³. Na doporučení lesníků a pracovníků státní ochrany přírody byla státními

orgány vyhlášena zákonná ochrana tomuto stromu. Vedle cenných přírodovědných hodnot byla tak zároveň projevena i úcta ke stáří.

2.ZO ČSOP pracující při správě CHKOSL si vzala ochranu Krále smrků za své. Jejich nejmladší ochranáři (pionýrské HOPy) provedou v tomto roce úpravu okolí, zabudují informační panel a ošetří nátěrem kmen proti dřevokazným houbám. Není náhodou, že tohoto úkolu se chopili nejmladší ochranáři. Jedná se o příkladný důkaz výchovy nejmladší generace. Nestojí zmíněný příklad za následování?

Až zůstanete stát i vy v němém úžasu před jeho mohutným kmenem, spleť zdravých větví a výškou vzdorující koruny, určitě se vám začne hlavou honit spleť otázek. Jak vy-

POHLED NA OKOLNÍ LESNÍ POROSTY SKORO Z VRCHOLKU KRÁLE SMRKŮ.
DO VRCHOLKU SCHÁZÍ JEŠTĚ DESET METRŮ



padal okolní les v době, kdy se syrové jarní země vyrazil jeho první klíček? Co se tehdy odehrávalo dole v údolí? Proč se v jeho myšním věku do jeho kmene nezakousla pila? A proč ne později a dnes? Možná, že tichý šelest jehličí vám připomene moudrost lidského stáří a stejně srovnatelnou vyrovnanost, vzdor ale i klid, pohodu a vznešenost. A mož-

ná, že po návratu se vám bude zdát okolí domu pusté, sídliště strohé a snad i trochu nervozní. Nejsme ale toho všeho vini sami?

Stromy od nepaměti umíraly vstoje. Hrdě a vždy uprostřed nového života. A to je onen nejzákladnější zákon živé přírody. Tedy i náš.

VÝZNAM OBNOVY LESNÍCH POROSTŮ V IMISNÍCH ÚZEMÍCH

ing. Irena
Bukovanská

VÝZKUMNÝ ÚSTAV LESNÍHO
HOSPODÁŘSTVÍ A MYSLIVOSTI
Jiloviště-Strnady

Znečištění ovzduší jako ekologický faktor nabývá v současné době na významu ve všech průmyslově vyspělých státech. Dvacáté století přináší sebou vysoký technický pokrok, moderní způsob výroby, odstraňuje namáhavou fyzickou práci, ale bohužel také zhoršuje stav ovzduší, lesa a vod. Pojem "znečištění ovzduší" se stává aktuálním v našem každodenním životě a s jeho důsledky se setkáváme na každém kroku, ať už v městech nebo na pracovišti, tak také při svém pobytu v přírodě. Množství odpadních látek, které odchází do atmosféry z komínů elektráren, hutí, chemiček a jiných průmyslových podniků neustále stoupá. V současné době se emise oxidu siřičitého, to znamená škodliviny, která se v našich podmínkách považuje za rozhodující, pohybuje podle různých údajů mezi 120 - 140.10⁶t ročně. Vzhledem ke značným technickým obtížím při vývoji a instalování odlučovacích zařízení se v blízké budoucnosti nedá očekávat radikální změna.

Vůči nepříznivým okolním podmínkám jsou citlivé především lesní porosty. Jen velmi těžce se bojují s působením toxických látek z ovzduší. To je otázka technického vývoje. Lesnímu hospodářství zbývá pouze možnost přizpůsobit se změněným nepříznivým podmínkám, a to např. formou vhodné volené struktury dřevin, melioračními zásahy apod. Je pochopitelné, že je to úloha nelehká a že je s ní spojena řada komplikací. Závažné jsou zejména problémy s obnovou ploch, které byly vytěženy jako důsledek působení imisí. Vlivem imisí se mění půdní vlastnosti a možnost obnovy je v mnoha případech ohrožena. Lesnický výzkum a pracovníci lesního provozu mají tedy eminentní zájem na získání nových progresivních metod postupu a na ověření a zavedení do praxe všech způsobů, kterými by lesní porosty znovu obnovili, a tím jim umožnili plnit jejich nezastupitelnou funkci v krajině.

Proto se také ve dnech 29. a 30. září 1981 sešel v Nových Hamrech u Karlových Varů vědecký seminář na téma "Problematika obnovy lesa v imisních oblastech". Pořádaly jej subkomise pro školkařství a zalesňování biologické komise odboru lesního hospodářství ČSAZ a komise životního prostředí sekce Československé společnosti pro vědy zemědělské, lesnické, veterinární a potravinářské při ČSAZ. Součástí semináře byla i exkurze do oblasti lesních závodů Horní Blatná a Janov, kde se účastníci seznámili se současným sta-

vem porostů na těchto krušnohorských lokalitách.

Seminář zahájil za ministerstvo lesního a vodního hospodářství s.ing. Hrazdira. Ve svém projevu podal stručnou charakteristiku současných problémů lesního hospodářství na úseku působení imisí a vyzvedl zejména nutnost obnovy porostů ve všech oblastech postižených znečištěním ovzduší, a tím uchování lesního hospodářství pro příští generace. Vlastní náplň jednání byla poměrně rozsáhlá a účastníci vyslechl-



li celkem šestnáct referátů. Seminář podal mimo jiné i zhodnocení celkové imisní situace v ČSSR, konkrétně pak v Západočeském kraji, informoval o ekologických důsledcích působení škodlivých látek z ovzduší, o vlivu imisí na půdní vlastnosti a o možnostech záchrany genofondu cenných ekotypů lesních dřevin. Velmi podrobně a kriticky byly zhodnoceny všechny metody, technologie a postupy, které se uplatňují při obnově porostů za ztížených ekologických podmínek. Byla znova zdůrazněna nezbytnost využití všech dostupných prostředků k záchraně lesních porostů.

V následujícím uvádíme některé z okruhu otázek a problémů, které jsou s obnovou lesních porostů v imisních územích spojeny a dále pak možnosti nápravy, jak vyplynuly z jednání semináře a z bohaté a věcné diskuze.

O škodlivém vlivu exhalací na lesní porosty je v současné době již dostatek podkladů. Tento problém není nikterak nový a snaha zabránit nepříznivým vlivům toxických látek na vegetaci se datuje již od počátků organizovaného lesnického výzkumu u nás.

Mimo přímého vlivu imisí na porosty, kdy je postupně napadán asimilační aparát a nastává chřadnutí až odumírání jednotlivých stromů a později i porostů, dostává se nyní znova do popředí otázka nepřímého vlivu. Nepřímý vliv látek znečišťujících ovzduší se projevuje změnou růstových podmínek ovlivněním dalších činitelů. Patří sem např. změny v klimatických podmínkách, to znamená zvýšením obsahu prašných částic a SO₂ v ovzduší se snižuje přístup světelných paprsků k zemskému povrchu, a tím se snižuje také fotosyntéza, dále pak se zvyšováním obsahu kondenzačních jader v ovzduší se zvyšuje nebezpečí námrazy.

Za nejdůležitější nepřímý vliv imisí na vegetaci však považujeme půdní změny. Převážná část imisí, které se dostávají do půdy, způsobuje zvýšení její kyselosti. Tím se povrchové vrstvy půdního profilu

ochuzují o vápník, draslík, hořčík a mangan, tedy o prvky, které tvoří hlavní rostlinné živiny, a naopak se uvolňuje toxicky působící hliník. Tento proces je závažný především proto, že nejvýraznější změny v půdním chemismu nelze očekávat jen v oblastech největšího imisního zatížení, ale že vlivem dálkového transportu dochází k půdním změnám i v oblastech, které jsou vzdáleny od hlavních zdrojů řádově desítky kilometrů. Ohroženy jsou pak i lokality, které jsme dosud považovali za "čisté". Půdní změny mají dlouhodobý charakter a po skončení nepříznivého vlivu se přirozeným způsobem mohou vyrovnat pouze působením vegetačního krytu v průběhu delšího časového úseku.

Vliv přímého působení imisí na lesní porosty se projevuje zejména v horských oblastech, kde od přírody extrémní klimatické podmínky jsou navíc kombinovány znečištěním ovzduší. Velkoplošnou likvidací zničených lesních porostů pak dochází ke vzniku rozsáhlých kalamitních holin, na kterých vznikají extrémní podmínky. Vlivem pozdních i časných mrazů dochází na nich k vymrzání sazenic, uplatňuje se zde zvýšené působení větru a ve stoupající míře narůstá nebezpečí půdní eroze.

Zalesňování těchto ploch je velmi obtížné. Vysoké nároky jsou kladeny na kvalitu sazenic, na přípravu půdy, která je zejména v horských oblastech velmi náročná a kde je stálý nedostatek pracovních sil při zalesňovacích pracích.

Při volbě sazenic pro oblasti zasažené působením imisí je důležitá především genetická kvalita použitého sazebního materiálu. Použitím sazenic vypěstovaných z odolných populací a jednotlivců se výrazně zvyšuje naděje na úspěšnost zalesnění. Ukazuje se také, že je výhodné použít při obnově sazenic, které pocházejí ze školek v blízkosti zalesňované plochy. Při obnově hrají důležitou úlohu obalované sazenice rozhodující podíl však trvale tvoří sazenice prostokořenné.

Volba dřevin při obnově porostů

v imisních oblastech musí zásadně vycházet z prognózy vývoje znečištění ovzduší v dané oblasti. Na jejím základě se pak rozhodne, zda je možno obnovit plochu citlivějšími dřevinami nebo je tato možnost nezákladní a je tedy nutno přistoupit k změně dřevin.

Je nezbytně nutné, aby se k obnově porostů přistupovalo s největší zodpovědností, aby plochy byly zalesňovány vhodným sadebním materiálem a aby byla věnována intenzivní péče zajištění kultur.



Se zájmem jsem si přečetl v 19. čísle Arniky článek Vladimíra Švábky, jenž se opírá ve svých závěrech o rozbor stavební dispozice, zbytek zdívá i o dataci keramiky z lokality hrádu či hrádku na Lazurové hoře. Zájemci o středověké dějiny a hradní architekturu našeho kraje mohou být jen rádi, že se celá věc pohnula výrazně kupředu, nicméně celý případ může definitivně vyřešit až odborný archeologický výzkum a průzkum. Jen připomínám, že autorem uvedených článků z pera autorit, tj. nedávno zesnulé Menclové a mladého nadějného historického archeologa Durdíka z ČSAV, se týkají obecné problematiky nejstarších českých hradů a nijak existenci hradu na Lazurové hoře nepotvrzují, dokonce se o této lokalitě vůbec nezmiňují. Při všem respektu ke znalecké expertize archeologů

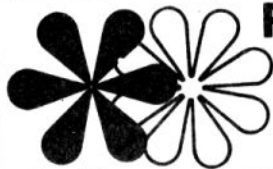
loga ve věci datace nalezené keramiky (přelom 13. a 14. století) si dovoluji připomenout, že jiný archeolog, chebský Pavel Šebesta datuje tuto keramiku o 100 let později (Arnika, 18, s. 206 - "vzorek střešního materiálu... ukazuje jednoznačně na přelom 14. a 15. století".) Důvodem k určité zdrženlivosti a skepsi je i nápadná absence jakýchkoliv písemných pramenů z období feudalismu, která byla nápadná už historikům 19. století.

Článek Vladimíra Švábky je velice zajímavý a přínosný. Celou záležitost by měl posoudit a rozřešit archeologický průzkum, vykonaný i třeba dobrovolnými pracovníky či studentskými brigádníky, ale pod vedením historického archeologa. Pokud se názor V. Švábky opravdu

lovství (ve 13. st. se vstupovalo do českého státu "zemskou branou" pod hradem Kynžvartem). Vznikne pak ale otázka, proč hrad vznikl právě zde a také kdy a jak zanikl. Bylo by možné, že zanikl již počátkem 14. století (také případy jsou známe, pokud došlo k přesunu správního i obranného centra - a právě zde nedaleko vzniká v 1. pol. 14. st. hrad Planá). Je však možné, že hrad existoval i nadále (pak by bylo totiž možné sladit rozpor z datování keramiky, od 13. do 15. stol.), a mohl plnit strážní funkci při ochraně blízkých stříbrných dolů ještě v 16. století.

Proto bych vás chtěl poprosit a požádat, abyste oficiálně upozornili na Lazurovou horu AÚ ČSAV s tím, že by jim byl předán celý materiál z

PhDr. Jan Kumpera, CSc.



Lazurová hora

potvrdí, což je možné, znamenalo by to významné obohacení našich znalostí o nejstarších českých hradech a i závažný objev pro dějiny této západočeské oblasti nepříliš daleko od tehdejších hranic českého krá-

diskuze v Arnice a požádali je o odborný archeologický průzkum a o vyřešení celého zajímavého případu. Myslím, že by to mohlo být i pro pražské archeology velmi atraktivní "sousto" již proto, že výzkum Lazuro-

vé hory by se mohl a měl spojit s výzkumem nedalekého Boněnova. Jedně tak by se mohla udělat tečka za tímto zajímavým problémem a vnést jasno do budoucí literatury.



PLÁNY PRÁCE

ZO ČSOP

PRACUJÍCÍCH PŘI SPRÁVĚ
CHKOSL

I. ZO ČSOP ++++++

- a) NS Kladská (dobudování úseku v lese, u první výhlídky zbudování zábradlí).
- b) NS Křížky (zbudování můstku s počítačem, montáž schránky pro návštěvní knihu, impregnace dřevěného kříže).
- c) Upolínová louka - umístění informačního panelu.
- d) Obnova hraničního značení SPR Vlček, Planý vrch, Paterák a CHN Křížky.
- e) Čistění Dlouhé stoky v úseku od silnice na Sokolov k vodárně u Nové Vsi.
- f) Pasportizace - mineralogie, skalní útvary kaňonu Teplé, zoologie (netopýři).
- g) Nátěr hraničních tabulí (C-1, C-2, C-3, C-4, C-5, C-6, C-7).
- h) Nátěr návštěvních řádů a informačních tabulí (Dunkanova vyhlídka, Holina, Liščí pramen, Zaječí pramen, Kynžvart kino, Králův kámen, Vlček Alžbětiny lázně, Prameny stanice, Mnichov.



II. ZO ČSOP ++++++

- a) NS Kladská (výměna bývalé odbočky od věže, dobudování úseku u Dlouhé stoky).
- b) NS Smraдох (příprava na umístění počítače, výroba a umístění schránky na návštěvní knihu, nátěr stezky).
- c) Obnova hraničního značení SPR Smraдох.
- d) Čistění Dlouhé stoky v úseku od Kladské k mostku u statku Flog.
- e) Pasportizace (Svobodova alej).
- f) Péče o památný smrk.
- g) Nátěr hraničních tabulí (C-15, C-16, C-17, C-18, C-19).
- h) Nátěr návštěvních řádů a informačních panelů (Medvědí pramen, Balbínův pramen, Vlčí pramen, Srnčí pramen, Myší pramen, Lesní pramen, Památný smrk, Nimrod, Smraдох parkoviště a NS, Farský pramen, Strážáště).

III. ZO ČSOP ++++++

- a) NS Kladská (dobudování úseku k tabuli č. 3, kompletní nátěr stezky).
- b) SPR Paterák - zabudování informačního panelu.
- c) Obnova hraničního značení SPR Tajga, Lysina a Malé rašeliniště.
- d) Čistění Dlouhé stoky v úseku od mostku u statku Flos k silnici na Sokolov.
- e) Pasportizace (Kynžvartská zámecká alej, Lípa Kynžvart, Javor Rájov).

f) Nátěr hraničních tabulí (C-8, C-9, C-10, C-11, C-12, C-13, C-14).

g) Nátěr návštěvních řádů a informačních tabulí (Čiperka, Ilsano, Pístov křížovatka, Pístov památník, Horka, Milhostovské mofety, ČSD Vlkovice, Kónská kyselka, ČSD Mrázov, Oriona, Krakonoš.



Vedle těchto hlavních úkolů, které přímo pomáhají správě CHKOSL, má každá ZO ve svém plánu hlavních úkolů a práce na rok 1982 ještě celou řadu dalších námětů. Například I. ZO se vzorně stará o "svoji" školu v Mar. Lázních (I. ZDS-Jih), II. ZO zajišťuje vedení dvou pionýrských kroužků Mladých ochránců přírody (při MěDPM Mar. Lázně), zajišťuje dva srazy HOPů pracujících v CHKOSL a připravuje pro tyto oddíly opět letní výcvikový tábor. III. ZO organizuje pravidelné měsíční schůzky, které jsou vždy tématicky zaměřeny a doplněny přednáškami.

Ve výčtu činnosti bychom mohli ještě dlouho pokračovat. V každém případě všechny tři ZO ČSOP, které pracují při správě CHKOSL, žijí bohatým životem. Členové těchto organizací se zcela určitě nenudí a jejich vykonávaná práce je velkým přínosem pro správu CHKOSL, ale i pro celou naši společnost.





ARCHEOLOGICKÝ VÝZKUM

vstup na vykopanou plochu

zakázán

nebezpečí úrazu

DÍLO NA POTOCE STOKA

MILOŠ ZÁRYBNICKÝ
hornické odd. NTM

V roce 1981 průzkum náplavů Stoky mezi Schnödovým a Hubským pněm pokračoval. Předstihový záchranný výzkum v Krásné - Horním Slavkově probíhal od 28.VI. do 31.VIII (hlavní část), později pokračovaly už jen práce dokumentační a zakrývací s ověřováním drobných hypotéz.

Základy hlavního objektu (r.1980) byly letos zcela odkryty. Jde zřejmě o stouповnu s třemi vodními koly, pro která byla lůžka hřidelů odhalena v jižní roubené stěně stouповny. D r t i l o s e z a m o k r a , otvory vodního přívodu (souběžně s hřideli probíhajícími žlábkami) byly nalezeny i se základními trámy

roubených přiváděcích koryt. Ve stouповně byla též odhalena dvě koryta, zachovalejší (délky 4300, vyrobeno z jedle \varnothing 800-900) je určeno jako působivý exponát ke konservaci do sbírek NTM.

Jižně od stouповny, místy do hloubek až 2,5 metru, jsme pronikli k složité situaci starších zuhelnatělých konstrukcí. Podrobnější ohledání tohoto úseku odkryvem a sondami bylo z celé řady důvodů (např. nedostatek zkušených dělníků, hloubka, trvající deště aj.) nebylo dokončeno.

Východně odtud, také na rýze č.2 a jejím okolí, byly podrobně zkoumány a dokumentovány složité vrstvy různých písčinných frakcí, nasedající na systém kůlů. Domníváme se, že to jsou doklady prokazující zde technologii m l e t í , předtím ve stouповně připravené suroviny.

Níže po mírném svahu, směrem k severovýchodu, trámy a vrstvy písku připomínají další fázi obvyklé technologie - p l a v e n í . V této oblasti jsme soustředili síly na odhalení roubeného objektu o velikosti 3 500 x 4 900, jehož prozkoumání včetně přilehlých písků však zatím souvislost s plavícím procesem v okolí neprokázalo.

Jihovýchodně odtud, na rýze č.1, jsme se na trase někdejšího koryta Stoky (potoka, který byl páteří vodního systému všech přilehlých

mlýnů a pochverků - stoupuven), věnovali hloubení sondy, kterou se nám podařilo nalézt kamenné základy někdejší regulace Stoky. Pod nimi byla nalezena starší část jedlového koryta, jehož část se též stala exponátem NTM. Svou polohou a funkcí prokazuje buď r ý ž o v á n í při starém ("původním", neregulovaném) korytu Stoky či alespoň systém, kterým byla voda, zdroj pohonné síly, ekonomicky koryty vedena.

Jistou pozornost a práci jsme věnovali přípravě a vhodnějšímu odkrytí p r a ž í c í p e c e. Ta byla při průmyslové těžbě cínonosných vrstev v první polovině roku 1981 v nánosích písku ponechána nad okolním vytěženým podložím vrstev pro naši potřebu. Vysoké obsahy cínu a wolframu v popelu pece, vyzděné při boku cca metrové zdi a přilehlá vrstva cínonosných písků na dřevěné podlaže jsou ukazatelé, podle kterých zřejmě bude možné i pražící fázi ú p r a v e n s t v í cínonosných surovin vysvětlit.

Ke všem zmíněným dominantním nálezům existuje fotografická a výkresová dokumentace, svázaná kontrolním měřením výšek a hlavních měřících bodů. Dále máme orientační sbírku nalezených dřev (vzorků z nich), střepů, stoupuvaných, mletých, plavených a jiných blíže zatím neurčených písků, zajímavých mineralogických a dalších vzorků.

Dokumentace je postupně zpracovávána, všechny důležité objekty na lokalitě jsou zakryty proti povětrnosti a poškození, proti případným zásahům nevídaných návštěvníků.

Po celkovém zpracování a inventarizaci dokumentace v NTM, výjde v Arnice rozsáhlejší příspěvek, který celkově zhodnotí toto jedinečné technické dílo na potoce Stoka.



Tetřev hlušec patřil od nepaměti mezi zástupce fauny Slavkovského lesa. Přestože býval poměrně hojným druhem, zvláště v oblasti Kladská, v posledních deseti letech je jeho výskyt tak sporadický, že je možno tetřeva považovat ve Slavkovském lese za vyhynulého.

Vezmeme-li v úvahu biologii tohoto ptáka a porovnáme ji s obecným úbytkem v různých oblastech, zjistíme, že tetřev ubývá hlavně proto, že se nedokáže přizpůsobit změnám prostředí. Je ovšem zřejmé, že změny projevující se v biotopu ve Slavkovském lese, nebyly natolik výrazné,

dřevin mohla tak náhle zasáhnout do početního stavu jakéhokoli živočišného druhu. Navíc hlavní výskyt tetřeva byl zaznamenán převážně v místech se stálým druhovým zastoupením - v rašelinných smrčínách, rašeliníkových borových smrčínách a zamokřených smrčínách. Tyto oblasti zaznamenaly skutečně jen nepatrné změny v porostní skladbě. V některých oblastech Čech je možný předpoklad, že úbytek tetřeva je v korelaci se zvýšenou chemizací hospodářství. Pokud připustíme určitou, i když velmi složitou cestu chemických preparátů do životního areálu populace tetřeva (např. přenos látek

VÁCLAV BRENNER * *Státní statky Sokolov*

PROČ ZMIZELI TETŘEVI Z KLADSKÉ



aby samy o sobě způsobily takový náhlý úbytek tohoto živočišného druhu. Proto je nutné posoudit v celé honitbě nejen změny, ke kterým v kritickém období došlo, ale i všechny vlivy a tlaky, kterým byl tetřev vystaven prakticky od šedesátých let tohoto století. Největší úbytek byl zaznamenán zhruba v rozmezí let 1970 - 1974. V těchto letech tetřev totiž téměř vymizel.

Potravní nároky tetřeva mohou být v rámci zastoupení dřevin ve Slavkovském lese poměrně dobře uspokojovány. Týká se to v největší míře pupenů, mladých výhonků, dužnatých bobulovin, semen a v menší míře složky živočišné (různých brouků, červů a hmyzu). Vzhledem k tomu, že skladba porostů prochází poměrně dlouhodobým vývojem, nedá se říci, že by změna druhového zastoupení

invazemi některých druhů hmyzu), nedá se pravděpodobně, že by se její význam negativně projevil ve větší míře. V celém okolí mnoha kilometrů je použití chemických prostředků omezeno buď statutem chráněné krajinné oblasti, nebo vodohospodářským pásmem. To se týká látek, které by mohly působit nejen přímo toxicky, ale i sloučenin, způsobujících u živočišných druhů sterilizaci samic, konkrétně v našem případě tetřevích slepic. Lze tedy shrnout tento problém do předpokladu, že ani chemizace v tomto případě nebude hlavní příčinou náhlého poklesu početních stavů i za možnosti, že tetřev hlušec jako živočišný druh bude obzvláště citlivý na vlivy chemických prostředků.

Mnohem složitější jsou závěry při posouzení vlivu černé zvěře na

tetřeva. Podle různých autorů (např. Müller-Using) je černá zvěř prakticky jedním z nejdůležitějších nepřátel tetřeva, což je možno poměrně snadno odvodit ze způsobu vyhledávání potravy zvěří černou a jejím rozsáhlým areálem i dobou, po kterou je snůška tetřevích vajec na zemi (24-27 dnů) a nelétající kuřata dalších 10 dní ohrožena. Je možné namítnout, že biotopy obou druhů jsou shodné sice jen rámcově a škody černou zvěří nebudou zřejmě v konkrétním případě Kladské nijak vysoké. Ovšem je nutné si uvědomit, že slepice snáší vejce v polovině dubna, tedy analogicky výše uvedený měsíc největšího ohrožení násad spadá do období vzrůstající migrace černé zvěře. Ta pak při svých nočních potulkách zcela nepochybně v mnohem větší míře pokrývá areál tetřeva. A shodou okolností nejvýraznější úbytek tetřevů je patrný v letech vzrůstajících početních stavů zvěře černé. Tato konjunktura byla dočasně zastavena epidemií v roce 1977, tedy zhruba s koncem tetřevů na Kladské. Pro tuto domněnku svědčí i nepřímá úměrnost v celostátním měřítku ve vývoji početních stavů zvěře černé a tetřeví. Zatímco jarní kmenový stav černé zvěře dosahuje v ČSR více než pětinasobku normovaného stavu, tetřev musel být úplně zahájen a v současné je v ČSR celoročně chráněn. V SSR je tento poměr příznivější (JKS tvoří "pouze" dvojnásobek NS) a snad i proto na Slovensku není situace s tetřeví zvěří tak kritická jako v Čechách.

V této souvislosti je nutné se zmínit i o dalších nepřátelích tetřeví zvěře, jako jsou malé šelmy, ovofilní ptáci apod. Nelze říci, že by se absolutní škody na tetřevu, způsobené živočichy početně zvětšovaly v kritickém období, ovšem relativně jejich negativní význam stoupal s klesajícími stavy tetřevů (vyplenění 2 hnízd z 10 tvoří 20%!



Čerstvé stopy tetřeva nedaleko Lysiny. foto:Šedivý ▲

úbytek, ovšem vyplenění 2 hnízd z 8 je již 25% úbytek atd.).

Antropické vlivy jsou v současné době průvodním jevem působení prostředí na všechny živočichy. Z tohoto hlediska by se zdálo přirozené, že vliv člověka jako turisty či rekreaanta musel být poměrně silný i na tetřeva, ovšem vzhledem k poměrně nepřístupným terénům, v nichž se tetřev vyskytoval, není zřejmě tento vliv rozhodující.

Jednou z nejvýznamnějších okolností, která patrně ovlivnila pokles stavů, byl způsob lovu tetřevích kohoutů. Podle posledních poznatků z biologie rozmnožování tetřeva je pravděpodobné, že tetřeví slepice je sama limitujícím faktorem při výběru partnera. Navíc se dá celkem logicky usuzovat, že u tetřevího výběru partnera pro páření, tedy pro celý tetřeví rod, je přijatelný pouze vospělý, silný kohout s dostatečně imponujícím chováním. Patrně má tento moment v biologii tetřeva význam v tom, že přirození

nepřátelé tetřeví zvěře provádějí kvantitativní výběr, což je víceméně zcela zřejmé. Kvalitativní výběr by měl být zajištěn právě určitou "samostatností" tetřeví slepice. A právě v tom tkví celý problém způsobu lovu. Podle předcházející úvahy je pro slepici tedy nejatraktivnějším partnerem kohout, který se velice výrazně projevuje v toku. Odhání své soky, je obyčejně starší - tedy trofejově žádanější. Stručně kohout, který má v myslivecké terminologii specifický název - rváč. A právě tito kohouti bývali "nejvděčnějším objektem lovu, ať již z důvodů trofejových či z určitého usnadnění lovecké akce. Tedy s dřívějšími názory na relativně průběrný odstřel kohoutů docházelo k úbytku právě těch nositelů vlastností, kteří byli z hlediska postavení tetřevích slepic jedině možní a z hlediska kvality chovu nejpřijatelnější. Zůstávali tedy v chovu mladí, nevospělí kohouti nebo i starší, méně aktivní, což muselo mít zákonitě za následek nejen neustálý pokles kvality zvěře, ale v první řadě to, že některé slepice zůstávaly neoploďněny.

Posoudíme-li všechny uvedené faktory, patrně pak zdůvodníme otázku uvedenou v nadpisu tohoto příspěvku. Nelze objektivně přesně vymezit vliv jednotlivých faktorů na



úbytek tetřevů, ale pravděpodobně největší význam mají způsob lovu, narůstající stavy černé zvěře a s tím související vliv ostatních živočišných nepřátel.

Měli bychom se pokusit na základě předpokladů z tohoto příspěvku o záchranu tetřeví zvěře ve Slavkovském lese. Nebude to nepochybně záležitost zcela jednoduchá či krátkodobá. Ovšem, jedná se o naši povinnost a existují i určité možnosti. Celý pokus o záchranu tohoto zajímavého a krásného ptáka lze stručně shrnout do čtyř bodů:

1) V rámci celé oblasti (pracovníci chráněné krajinné oblasti Slavkovský les) sledovat případy sporadického výskytu tetřeva a ve spolupráci s odbornými pracovníky a obyvateli oblasti hlásit a zmapovat výsledky pozorování. Na základě mapy výskytu tetřeva přísně zahájit příslušné lokality před vstupem nepovolaných osob.

2) Na základě zásad chovu černé zvěře ve spolupráci s MZVŽ CSR, Státní statky v Sokolově - oborový podnik, ONV Cheb a ONV Sokolov zpracovat plány chovu a lovu černé zvěře v oblasti Slavkovského lesa.

3) V lokalitách s výskytem tetřeva mnohem účinněji a důrazněji tlumit přirozené nepřátele tetřeva.

4) Při pěstebních zásadách na "tetřevích lokalitách" podle možností chránit dřeviny a byliny, které jsou atraktivní pro tetřeva.

Určitý výskyt tetřeva hlučce lze očekávat v oblasti Lysiny a v oblasti rašelinišť u Kládké. Proto první snahy o zachování druhu je nutné opřít právě do těchto lokalit. Příroda Slavkovského lesa by neměla být ochuzena o tak krásného a tradičního ptáka.





O nejstarších tepelských listinách



nepříliš široké řadě publikací, které byly po druhé světové válce věnované problematice tepelského kláštera, se řadí propagační publikace Květoslavy Haubertové, prom. historičky. V rozsahem nevelké publikaci (21 stran textu a 5 stran příloh) se autorka zabývá nejstaršími listinami tepelského archivu, které jsou spojeny s osobou šlechtického zakladatele kláštera - Hroznaty z Ovence. Takže současně s rozborem listinového materiálu se nám dostává i nových pohledů a informací o osobě tohoto šlechtice, jeho úloze kterou hrál ve složitých vztazích své doby. Jak se píše v závěru publikace: "Nejstarší listiny tepelského kláštera boří mýtus o Hroznatovi jako výjimečně zbožném muži, který celé své jmění daroval klášteru. Jsou to právě listiny, jimiž je možno očistit velmože Hroznatu od nánosu hagiografické literatury a vidět jej tak, jakým skutečně byl. Jako předního šlechtice, který byl blízký panovníkovi, který mu poskytoval své služby a získal za ně mnohé statky výsluhou, jako velitele jistého počtu leníků, jako kolonizačního podnikatele, který zakládá na svých majetcích v západních a severních Čechách vesnice či jejich první zárodky, jako feudála, který se aktivně podílí na trhu v Litoměřicích, v Teplé a v Lichtenstatu, a hlavně, a to především, jako uskutečnovatele státní politiky v tehdy nejožehavější a nejcitlivější části Čech, jako obháj-

ce českých zájmů na území nedávno předtím se k Čechám navrátilšího Sedlecka (Loketska) a jako strážce našich západních hranic."



oněvadž se jedná o propagační publikaci, najdeme zde pouze stručnou, ale přesto výstižnou a srozumitelnou formou shrnuté výsledky marxistické historiografie, dotýkající se této oblasti západních Čech v době počínající se konsolidace přemyslovského státu. Doufáme, že se jedná pouze o první krok učiněný tímto směrem a lze se jen těšit, že bude doplněn dalšími pracemi. Přesto, anebo snad právě proto, bude jistě tato publikace uvítána všemi zájemci o regionální historii, kteří byli dosud odkázáni na starší práce převážně německých historiků, vycházejících z podstatně odlišných metodických předpokladů zkoumání a výkladů minulosti.

(V.Mašát)



V sobotu 24.dubna 1982 otevírá návštěvní sezonu v CHKO již 5.ROČNÍK POCHODU PODĚL DLOUHÉ STOKY.

Podrobné informace lze získat při schůzce strážců chráněné krajinné oblasti Slavkovský les, anebo při schůzce členů III.ZO ČSOP.(Infor.Z.Buchtele).

